

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Διδρυματικό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών

Σπουδών

«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

Αξιολόγηση Ομολόγων Κοινωνικού Αντίκτυπου ως

εναλλακτικό χρηματοδοτικό εργαλείο κοινωνικών

πολιτικών και δράσεων

Αθανάσιος Αντωνίου

Αθήνα, Νοέμβριος 2022

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International
Relations

Master Program in
«Local and Regional Government and Development»

Evaluation of Social Impact Bonds as an alternative
financial instrument in social politics and actions

Athanasios Antoniou

Athens, November 2022

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δίκης μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του/ης συγγραφέα/ως και ο/η επιβλέπων/ουσα, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο δηλών

Αθανάσιος Αντωνίου

.....

(Υπογραφή)

Αφιερώνω την παρούσα διπλωματική εργασία στην οικογένεια και στο φιλικό μου περιβάλλον, για την πολύτιμη και διαρκή στήριξη τους σε κάθε μου βήμα.

Ευχαριστώ, επίσης, την επιβλέπουσα καθηγήτρια για την υποστήριξη, την καθοδήγηση και την υπομονή της καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Περίληψη

Τα Ομόλογα Κοινωνικού Αντίκτυπου, αποτελούν ένα εναλλακτικό εργαλείο χρηματοδότησης εγχειρημάτων με κοινωνικό σκοπό δημιουργίας. Στη συμβατική οικονομία και ειδικά στη χώρα μας, τα κεφάλαια χρηματοδότησης διάφορων επιχειρηματικών προσπαθειών αποτελούνται σε μεγάλο βαθμό από κοινοτικούς και κρατικούς πόρους. Ακόμα πιο έντονο είναι αυτό το φαινόμενο στα εγχειρήματα που ανήκουν στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας. Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας, είναι να εξετάσει το πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργούνται και λειτουργούν τα ΟΚΑ ως μια διαφορετική πηγή χρηματοδότησης και να αξιολογήσει τα αποτελέσματά τους. Για το λόγο αυτό, πραγματοποιείται μια επισκόπηση των συνθηκών μέσα στις οποίες πραγματώνονται τα ΟΚΑ, αναλύεται η λειτουργία τους και οι ιδιαιτερότητές τους και εξετάζεται μια συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης, το οποίο ήταν το πρώτο ΟΚΑ που άνοιξε το δρόμο και για τις υπόλοιπες προσπάθειες σε παγκόσμια κλίμακα μετά την οικονομική κρίση του 2010, για παρόμοιες προσπάθειες.

Λέξεις-Κλειδιά

Κοινωνική οικονομία, κοινωνικές επενδύσεις, εργαλεία χρηματοδότησης, εναλλακτικά χρηματοοικονομικά προϊόντα, ομόλογα κοινωνικού αντίκτυπου.

Abstract

Social Impact Bonds or SIBs are an alternative financing tool for entrepreneurial ventures with a social purpose. In the conventional economy and especially in our country, the funding that is responsible for various business endeavors is mainly comprised of European and state financial resources. This means that entrepreneurships of Social Economy are even more tied up to this particular kind of funding than the same ones that belong to the conventional economy. The main goal of this dissertation is to examine the context in which SIBs are created and operate in as an unconventional source of funding. Therefore, an overview of the circumstances in which SIBs function takes place, along with an evaluation of them as financial instruments for funding social purposes. Moreover, a specific case study is selected for fulfilling the goal of this dissertation, which was the first SIB globally, that initiated the process for other ones after the financial crisis of 2010.

Keywords

Social economy, social investments, alternative financial instruments, social impact bonds.

Πίνακας Περιεχομένων

<i>Περίληψη</i>	5
<i>Abstract</i>	6
<i>Κατάλογος Πινάκων</i>	9
<i>Συνοπτομογραφίες & Ακρωνύμια</i>	10
Ελληνικά	10
Ξενογλωσσα	10
1 Κεφάλαιο: Εισαγωγή	11
1.1 Οι συνέπειες των πρόσφατων οικονομικών κρίσεων.....	11
1.2 Σύγχρονη οικονομία	12
1.3 Σκοπός εργασίας	14
1.4 Μεθοδολογία	16
1.5 Δομή εργασίας	18
2 Κεφάλαιο: Βιβλιογραφική ανασκόπηση των εννοιών που περιλαμβάνονται στο πλαίσιο λειτουργίας των ΟΚΑ	19
2.1 Εισαγωγή στο κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον λειτουργίας των ΟΚΑ	19
2.2 Προσεγγίσεις της έννοιας κοινωνικής οικονομίας.....	20
2.3 Τρίτος τομέας – ιστορική αναδρομή.....	24
2.4 Κράτος και ΚΑΟ, από το ρεύμα του «φορντισμού» στην εποχή του «μεταφορντισμού».....	28
2.5 Μορφές κοινωνικής πολιτικής, δράσεων και επιχειρηματικότητας.....	30
2.5.1 Μορφές κοινωνικής πολιτικής και δράσεων.....	30
2.5.2 Κοινωνική επιχειρηματικότητα	31
2.6 Μέγεθος κοινωνικής οικονομίας.....	33
2.7 Πρόσβαση στη χρηματοδότηση και προβλήματα	34
2.8 Κοινωνική Χρηματοδότηση και Κοινωνικός Αντίκτυπος.....	36
2.8.1 Κοινωνική χρηματοδότηση.....	36
2.8.2 Κοινωνικός Αντίκτυπος.....	36

2.8.3	Αξιολόγηση Κοινωνικού Αντίκτυπου	38
2.9	Κριτική στα χρηματοδοτικά εργαλεία	40
2.10	Ομόλογα Κοινωνικού Αντίκτυπου	41
2.10.1	Πλαίσιο αγοράς μετοχών και ομολόγων	41
2.10.2	Χαρακτηριστικά ομολόγων	42
2.10.3	Τύποι και είδη ομολόγων	43
2.10.4	Πληρωμές βάσει αποτελεσμάτων – Θεωρητικό πλαίσιο.....	43
2.10.5	Ορισμός Ομολόγων Κοινωνικού Αντίκτυπου	44
2.10.6	Εισαγωγή στον τρόπο λειτουργίας ενός ΟΚΑ.....	46
2.10.7	Περιγραφή Λειτουργίας των ΟΚΑ.....	47
2.10.8	Στατιστικά της αγοράς των ΟΚΑ	48
2.11	Αξιολόγηση ΟΚΑ.....	49
2.12	Κριτική στη λειτουργία των ΟΚΑ	51
2.12.1	Οφέλη της λειτουργίας των ΟΚΑ	51
2.12.2	Αδυναμίες των ΟΚΑ	53
3	Κεφάλαιο: Ανάλυση μελέτης περίπτωσης.....	55
3.1	Η περίπτωση Ομολόγου Κοινωνικού Αντίκτυπου της φυλακής Peterborough .	55
3.2	Περιεκτική ανάλυση μελέτης περίπτωσης Φυλακής Rikers Island.....	58
4	Κεφάλαιο: Συμπεράσματα.....	60
	Βιβλιογραφία	63

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Τρίτος Τομέας	22
Πίνακας 2 Κοινωνική Οικονομία	25
Πίνακας 3 Η θέση του τρίτου τομέα σύμφωνα με το σχήμα λειτουργικών αρχών του Πολάνυι.....	26
Πίνακας 4 Παράγοντες που επηρεάζουν τις χρηματοδοτικές ανάγκες τις επιχειρηματικές προσπάθειες της Κοινωνικής Οικονομίας.....	35
Πίνακας 5 Διαφορές Παραδοσιακού τύπου χρηματοδότησης και Κοινωνικού Αντίκτυπου.....	37
Πίνακας 6 Εμπλεκόμενα μέρη στον τρόπο λειτουργίας των ΟΚΑ	47
Πίνακας 7 Κατανομή υφιστάμενων ΟΚΑ ανά πεδίο δράσης.....	49
Πίνακας 8 Μοντέλο Λειτουργίας ΟΚΑ Φυλακής Peterborough.....	57
Πίνακας 9 Μοντέλο λειτουργίας ΟΚΑ Φυλακής Rikers Island	59

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Ελληνικά

ΚΑΟ Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

ΟΚΑ Ομόλογο Κοινωνικού Αντίκτυπου

ΦΚΟ Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας

Ξενογλώσσα

ILO International Labour Organization

MDRC Manpower Demonstration Research Corporation

PFS Pay-For-Success

PPP Public-Private-Partnership,

SIB Social Impact Bond

SIF Social Innovation Fund

SII Social Impact Investment

SRI Sustainable and Responsible Investment

«Σταμάτα άνθρωπε, μήπως είμαι αόρατος για εσένα;»¹

1 Κεφάλαιο: Εισαγωγή

1.1 Οι συνέπειες των πρόσφατων οικονομικών κρίσεων

Οι πρόσφατες οικονομικές κρίσεις της τελευταίας δεκαετίας αποδείχθηκαν βαρύτερες από ότι ανέμεναν αναλυτές και κυβερνήσεις. Με τους περιορισμούς που υπάρχουν στον προϋπολογισμό του εκάστοτε κράτους λόγω δημοσιονομικής λιτότητας, απαιτείται μια εναλλακτική προσέγγιση όσον αφορά τις κοινωνικές υπηρεσίες κρατικής φροντίδας, επιδοματικής πολιτικής, επιχειρηματικότητας, απασχόλησης αλλά και γενικότερα της κοινωνικής πρόνοιας (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010). Για παράδειγμα, στη χώρα μας, η κρίση του 2008 οδήγησε σε δημοσιονομικό εκτροχιασμό, με καταστροφικές συνέπειες σε πολλούς τομείς της, όπως η οικονομία, οι εργασιακές σχέσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός (Γεώργιας, et al., 2013). Την άνοιξη του 2010, η χώρα οδηγήθηκε σε αποκλεισμό από τις διεθνείς χρηματαγορές, με αποτέλεσμα την προσφυγή της σε ένα ad-hoc μηχανισμό δανειοδότησης, υπό την εποπτεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

¹ Πηγή: The invisible heart, «η αόρατη καρδιά», Charity and inequity documentary (Jeffrey Hartmann, 2018 σε (Berndt & Wirth, 2018))

1.2 Σύγχρονη οικονομία

Σε θεωρητικό επίπεδο, μία οικονομική κρίση προκύπτει από τη μη λελογισμένη χρήση χρηματοοικονομικών εργαλείων, τα οποία στη σύγχρονη οικονομία έχουν βαρυσήμαντο ρόλο καθώς καθημερινά συναλλάσσονται μέσω ψηφιακών και όχι μόνο, χρηματοοικονομικών ανταλλακτηρίων, χρεόγραφα αξίας δισεκατομμυρίων. Αυτό αναφέρεται για να τονίσει τη δυσκολία που υπάρχει στην διαχείριση τόσο μεγάλου όγκου συναλλαγών, καθώς ακόμα και από ένα ασυνείδητο αριθμητικό λάθος σε μια εντολή αγοράς ή πώλησης ενός χρηματοοικονομικού προϊόντος, η αυτοματοποίηση του χρηματοοικονομικού συστήματος μπορεί να προκαλέσει ακαριαία κατάρρευση αυτού, σε μια σειρά αλυσιδωτών αντιδράσεων σε παγκόσμια κλίμακα. Παράλληλα, μία κρίση αποτελεί ευκαιρία για αναδιάρθρωση μιας υφιστάμενης κατάστασης καθώς και καινοτομία, η οποία εκφράζεται με τη δημιουργία νέων χρηματοοικονομικών εργαλείων για τη στήριξη της οικονομίας με την προσθήκη κάποιων δικλείδων ασφαλείας και χαμηλότερο ρίσκου.

Αυτός ο ευμετάβλητος μηχανισμός που δημιουργεί αέναα νέες συνθήκες κοινωνικό-οικονομικού περιβάλλοντος, βρίσκεται στο κέντρο των οικονομιών της ελεύθερης αγοράς. Αυτές είναι που απαιτούν, συνεχώς, την εισροή κεφαλαίων για να βελτιώσουν τη λειτουργία τους, να αναλάβουν πρωτοβουλίες, να εμπλακούν σε νέες δραστηριότητες και να συμμετέχουν στην ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών, προκειμένου να ταιριάζουν με εκείνες που έχουν διαθέσιμο κεφάλαιο και στοχεύουν στην μεγιστοποίηση της οικονομικής απόδοσης.

Μετά την κρίση του 2008, και στο πλαίσιο εύρεσης βιώσιμων και υπεύθυνων επενδύσεων (Sustainable and Responsible Investment), η εύρεση νέων και εναλλακτικών προτάσεων οικονομικής διαχείρισης ήταν περισσότερο από ποτέ αναγκαίες. Έτσι γεννήθηκε μια νέα προσέγγιση χρηματοδοτήσεων, οι οποίες ονομάστηκαν κοινωνικού αντίκτυπου. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην υπόθεση ότι το ιδιωτικό κεφάλαιο μπορεί σκόπιμα να συμβάλει στο συγκεκριμένο τμήμα της οικονομίας με θετικό αποτέλεσμα συνδυάζοντας ταυτόχρονα τις οικονομικές αποδόσεις που ψάχνουν οι ιδιώτες επενδυτές, διασφαλίζοντας παράλληλα και την κοινωνική συνοχή, αλλά είναι αντίθετη με τις παραδοσιακές θεωρίες που ορίζουν ότι

αποκλειστικός σκοπός των καπιταλιστικών οικονομικών οντοτήτων είναι το κέρδος (Tajani, et al., 2020).

1.3 Σκοπός εργασίας

Με τους οικονομικούς κύκλους και τις κρίσεις που προκύπτουν όλο και συχνότερα σε ολόκληρο τον κόσμο και των οποίων οι επιπτώσεις είναι πιο έντονες, ιδιαίτερα σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, και υπό την αμφισβήτηση της ορθολογικότητας του καπιταλισμού απαιτήθηκε η εύρεση πόρων είτε εθνικών είτε ευρωπαϊκών για τη στήριξη των ομάδων αυτών και όχι μόνο. Για το λόγο αυτό, αναλύονται παρακάτω οι έννοιες και λογικές που πλαισιώνουν τον Τρίτο Τομέα. Κοινή συνισταμένη όλων των θεωρητικών προσεγγίσεων που αναλύονται, είναι η προσπάθεια αντιμετώπισης προβλημάτων που προκύπτουν από την ανάπτυξη και τη δράση του καπιταλιστικού συστήματος. Προβλήματα που προκύπτουν, από την αποτυχημένη συνέργεια Αγοράς και Κράτους² (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010).

Στο πλαίσιο, λοιπόν, της προσέγγισης της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΟ), και ότι συμπεριλαμβάνεται στην διαρκώς εξελισσόμενη έννοια της λόγω των συνεχώς μεταβαλλόμενων οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην σύγχρονη κοινωνία, η ίδια, προωθεί την κοινωνική συνοχή αλλά και την εργασιακή ενσωμάτωση ευάλωτων και ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Παράλληλα, δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, μειώνει το βαθμό ακραίας φτώχειας και αστεγίας. Ένα παράδειγμα κοινωνικής πολιτικής μπορεί να αποτελεί η χρηματοδοτική στήριξη προσπαθειών ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων ως ένα τρόπο διεξόδου πληθυσμιακών ομάδων που έχουν βρεθεί στο περιθώριο και οι οποίες μέχρι και σήμερα ήταν είτε ανενεργές είτε για διάφορους λόγους (όπως συνθήκες διαβίωσης, απουσία ενημέρωσης), αδυνατούσαν να προωθηθούν στην αγορά εργασίας (μακροχρόνια άνεργοι, άτομα από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, ΑμεΑ).

Ως εναλλακτικό εργαλείο χρηματοδότησης των προαναφερθέντων ενεργειών στήριξης ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, επιλέγεται για τις ανάγκες της συγκεκριμένης διπλωματικής, ένα χρηματοοικονομικό μέσο, το οποίο ονομάζεται ομόλογο κοινωνικού αντίκτυπου (ΟΚΑ). Το συγκεκριμένο είδος ομολόγου, δίνει τη δυνατότητα στην εκάστοτε κυβέρνηση να εφαρμόσει κοινωνικές πολιτικές,

² Όσον αφορά την Αγορά και τις επιχειρήσεις προβληματίζει η αποτυχία παραγωγής αγαθών κοινωνικού σκοπού. Στο Κράτος, από την άλλη, η αποτυχία σχετίζεται με την παραγωγή υπηρεσιών βάσει των αναγκών του μέσου ψηφοφόρου, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να μη λαμβάνονται υπόψη οι διαφοροποιημένες ανάγκες των επιμέρους κοινωνικών ομάδων (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010).

αξιοποιώντας μια συνέργεια κρατικών και ιδιωτικών επενδύσεων, να καλύπτει ανάγκες που δεν δύναται οι κρατικές επιχορηγήσεις να επιδοτήσουν αυτοτελώς και τελικώς, να μετριάξει τις επιπτώσεις μιας οικονομικής κρίσης.

Σκοπός της εργασίας, είναι να μελετηθεί η ορθότητα της επιλογής των ΟΚΑ ή Ομόλογα Κοινωνικού Αντίκτυπου (SIB, Social Impact Bonds), ως εργαλείου χρηματοδότησης κοινωνικών υπηρεσιών και δράσεων καθώς και η βιωσιμότητα του από την μέχρι και σήμερα εμπειρία εφαρμογής του συγκεκριμένου μοντέλου σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Η πρόσβαση σε χρηματοδότηση είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη στην κοινωνική οικονομία, είτε είναι δημόσιοι φορείς, είτε ιδιωτικές επιχειρήσεις, είτε επενδυτές, είτε ωφελούμενοι. Το συγκεκριμένο είδος ομολόγων έρχεται να ανεξαρτητοποιήσει την κοινωνική πολιτική μιας χώρας από αμιγώς κοινοτικούς ή εθνικούς χρηματοδοτικούς πόρους. Η θεωρητική έρευνα θα καταλήξει στην ορθότητα ή μη της επιλογής των ΟΚΑ ως χρηματοδοτικό προϊόν υποστήριξης πολιτικών με συγκεκριμένη στόχευση. Η επιδιωκόμενη συνεισφορά της εργασίας στην βιβλιογραφία είναι να προσφέρει στον αναγνώστη το υφιστάμενο πλαίσιο της οικονομίας μέσα στο οποίο θα μπορούσε να λειτουργήσει ένα ΟΚΑ ως μια βέλτιστη επενδυτική επιλογή, τα πλεονεκτήματά του, τις ανάγκες που καλύπτονται, τις λύσεις που παρέχει αλλά και τις αδυναμίες του. Τέλος, θα παρουσιαστεί η δυνατότητα μελλοντικής εξέλιξης και μεγέθυνσης του συγκεκριμένου εργαλείου.

1.4 Μεθοδολογία

Η στρατηγική πίσω από τη μεθοδολογία έρευνας περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο δύναται να εκπονηθεί μια εργασία, δηλαδή τις προσεγγίσεις, τις τεχνικές, τα στάδια, τα μέσα και τις διαδικασίες που επιλέγονται (Kuhn, 1981). Όπως αναφέρουν οι (Case & Light, 2011), δεν υπάρχει η τέλεια επιλογή μεθοδολογίας ή σύνθεσης μεθοδολογίας. Αυτή καθορίζεται από το είδος των ερωτημάτων που θέτει ο ερευνητής. Σε γενικές γραμμές, οι μέθοδοι έρευνας μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες, οι οποίες είναι οι ποιοτικές, οι ποσοτικές και οι μεικτές μέθοδοι έρευνας (Bryman, 2006). Όσον αφορά την ουσία της επιλογής μεθόδου, από τη μία, οι ποιοτικές με τις ποσοτικές μεθόδους δεν μπορούν να θεωρηθούν ως απολύτως διαφορετικές και διακριτές μεταξύ τους και από τη άλλη οι μεικτές ερευνητικές μέθοδοι ταλαντεύονται κάπου στη μέση μεταξύ των δύο παραπάνω προσεγγίσεων. Προκύπτει και από τον ορισμό των δύο εννοιών ότι η ποιοτική έχει να κάνει με διερεύνηση και ανασκόπηση ενός θέματος με τη χρήση λέξεων ενώ η ποσοτική με τη χρήση αριθμών (Yin, 1994).

Για την απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος της συγκεκριμένης εργασίας επιλέγεται ως μέθοδος έρευνας η μελέτη μιας συγκεκριμένης περίπτωσης (case study research). Σύμφωνα με τον (Berg, 2001), μια μελέτη περίπτωσης περιλαμβάνει «τη συστηματική συλλογή πληροφοριών σε σχέση με ένα πρόσωπο, ένα κοινωνικό περιβάλλον, ένα γεγονός ή μια ομάδα, που επιτρέπει στον ερευνητή να κατανοήσουν αποτελεσματικά πως δρα και λειτουργεί αυτό που ερευνά». Είναι αντιληπτό ότι η μελέτη περίπτωσης ανήκει στην κατηγορία των ποιοτικών προσεγγίσεων. Ο λόγος πίσω από την επιλογή του αυτού του τρόπου έρευνας για την εκπόνηση αυτής της εργασίας είναι ότι, αντίθετα με την ποσοτική προσέγγιση, επιτυγχάνει μια εις βάθος διερεύνηση του πλαισίου στο οποίο τοποθετείται το επιλεγθέν θέμα με συστηματικό και κριτικό τρόπο (Yin, 1994). Στη σχετική βιβλιογραφία εντοπίζονται διάφοροι τύποι μελετών περίπτωσης, όπως η εγγενής, η εργαλειακή και η πολλαπλή ή συλλογική (Stake, 1995). Για την βέλτιστη εξυπηρέτηση του σκοπού αυτής της εργασίας επιλέγεται ο συνδυασμός της εγγενούς προσέγγισης, - η οποία επικεντρώνεται στοχοθετικά στη μελέτη μίας μεμονωμένης περίπτωσης σε συνδυασμό με την εργαλειακή για το λόγο ότι η συγκεκριμένη στοχεύει στην απόκτηση βαθύτερης κατανόησης του πλαισίου λειτουργίας και των πτυχών που

περιβάλουν μια περίπτωση. Η συγκεκριμένη προσέγγιση συμβάλει σημαντικά στην βαθύτερη εξέταση της ποιότητας του χρηματοοικονομικού εργαλείου που επιλέγεται για το σκοπό της εργασίας, συμβάλει στην αξιολόγηση του, και παρουσιάζει όλα τα σχετικά θέματα που δεσπάζουν συζήτησης και ανάλυσης (Μαγγόπουλος, 2014). Για την βέλτιστη αποτύπωση του πλαισίου λειτουργίας των ΟΚΑ πραγματοποιείται και περιεκτική σύγκριση του ΟΚΑ του Peterborough, που είναι η βασική επιλογή περίπτωσης που αναλύεται στην εν λόγω εργασία με παρόμοια περίπτωση εφαρμογής ΟΚΑ στη φυλακή Rikers Island.

Για την συσσώρευση της απαραίτητης βιβλιογραφίας, χρησιμοποιήθηκε το διαδίκτυο ως βασική πηγή άντλησης πληροφοριών. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος, χρησιμοποιήθηκαν ακαδημαϊκά άρθρα από γνωστές πλατφόρμες φιλοξενίας υλικού ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος, καθώς και σχετικά με το θέμα βιβλία. Επίσης, χρησιμοποιήθηκε η βάση δεδομένων της σελίδας του Ιδρύματος Social Finance, για την εξαγωγή ορισμένων στοιχείων και μεγεθών καθώς καταγράφει διαρκώς όλα τα προγράμματα που αφορούν τα ΟΚΑ. Η περίπτωση του ΟΚΑ που επιλέχθηκε είναι του Peterborough, του πρώτου ομολόγου που κινητοποίησε τις διαδικασίες σύστασης παρόμοιων εγχειρημάτων σε ολόκληρο τον πλανήτη το 2010, μετά την οικονομική κρίση και τον περιορισμό διακίνησης κεφαλαίων. Συνοπτικά, η ανάλυση της μελέτης περίπτωσης βασίζεται στην διεθνή και όχι μόνο βιβλιογραφία και σε δευτερογενές υλικό. Η συλλογή δεδομένων σε πρώτη φάση – και η σύνταξη αυτών σε μια λογική νοηματική ροή, σε δεύτερη – από ποικίλες και διαφορετικές πηγές, ενισχύει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των γραφθέντων, και επιτυγχάνει την πληρέστερη κατανόηση του επιλεχθέντος φαινομένου ανάλυσης (Baxter & Jack, 2008).

1.5 Δομή εργασίας

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται μία περιεκτική εισαγωγή στους όρους και στις έννοιες που πλαισιώνουν το υφιστάμενο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν όλα τα εμπλεκόμενα μέρη στην εφαρμογή ενός χρηματοοικονομικού εργαλείου όπως το Ομόλογο Κοινωνικού Αντίκτυπου. Ο στόχος αυτής της εργασίας είναι να παρουσιάσει το γενικό πλαίσιο, όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένο, μέσα στο οποίο λειτουργεί ένα ΟΚΑ και κατά πόσο αυτό δύναται να είναι βιώσιμο βάσει ανάλυσης μιας συγκεκριμένης περίπτωσης μελέτης. Για αυτό το λόγο στο δεύτερο κεφάλαιο πραγματοποιείται μία βιβλιογραφική επισκόπηση της σχετικής ορολογίας και των λογικών που επικρατούν πίσω από τις προσεγγίσεις του Τρίτου Τομέα και της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, της έννοιας του κοινωνικού αντίκτυπου, της κοινωνικής χρηματοδότησης, των κοινωνικών δράσεων και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Παράλληλα, τονίζονται οι λόγοι για τους οποίους κρίνεται σημαντική η πρόσβαση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων σε χρηματοδότηση των επιχειρηματικών προσπαθειών τους, καθώς και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Ακολούθως, περιγράφεται το ιστορικό-οικονομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο προωθούνται οι πολιτικές ενίσχυσης των επενδύσεων. Εν συνεχεία παρουσιάζεται η έννοια του ΟΚΑ ως ένας πιθανός τρόπος χρηματοδότησης πολιτικών και δράσεων με κοινωνικό αντίκτυπο, διαχωρισμένος από την πρόσβαση σε συμβατικούς εθνικούς και κοινοτικούς πόρους του παραδοσιακού οικονομικού συστήματος. Στο επόμενο κεφάλαιο αναλύεται συγκεκριμένη περίπτωση εφαρμογής του εν λόγω μοντέλου χρηματοδότης και τα αποτελέσματά τους. Το τελευταίο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα τελικά συμπεράσματα ολόκληρης της μελέτης με έμφαση στην ορθότητα της επιλογής των ΟΚΑ ως ένα χρηματοοικονομικό εργαλείο που θα μπορούσε υπό συνθήκες και δικλίδες ασφαλείας να χρηματοδοτήσει επιχειρηματικές και μη προσπάθειες στο πλαίσιο επενδύσεων κοινωνικού αντίκτυπου.

2 Κεφάλαιο: Βιβλιογραφική ανασκόπηση των εννοιών που περιλαμβάνονται στο πλαίσιο λειτουργίας των ΟΚΑ

2.1 Εισαγωγή στο κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον λειτουργίας των ΟΚΑ

Καθώς η κοινωνική οικονομία διανύει το δεύτερο αιώνα της ύπαρξης της, ο διάλογος της ακαδημαϊκής κοινότητας για τον ορισμό της έννοιας της παραμένει ανοιχτός, για το λόγο ότι η κοινωνική οικονομία επηρεάζεται άμεσα και έμμεσα από το κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται. Οι παράγοντες που παίζουν ρόλο στην διαμόρφωση της έννοιας και έχουν δυναμικό χαρακτήρα, πέρα από τη χρονική περίοδο και το γεωγραφικό χώρο, είναι πιο συγκεκριμένα οι παραδόσεις της κάθε χώρας, η πολιτική κουλτούρα, η θέση της εκκλησίας, η δυναμική της κοινωνίας των πολιτών, οι σχέσεις στην ταξική διαστρωμάτωση καθώς και οι κρατικές πολιτικές (Γεώργιας, et al., 2013). Πέρα από την επιρροή στο σύνολο της οικονομίας, έχει αποδειχθεί ότι η ανάπτυξη της ΚΑΟ τονώνει τα υπόλοιπα τμήματα της οικονομίας καθώς είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους (Morano, et al., 2020). Προκειμένου να γίνει πλήρως αντιληπτό το περιβάλλον, στο οποίο θα εφαρμοστεί το μοντέλο των ΟΚΑ είναι απαραίτητο να απεικονιστεί, πρωτίστως, η έννοια της κοινωνικής οικονομίας.

2.2 Προσεγγίσεις της έννοιας κοινωνικής οικονομίας

Η ανάγκη για μια πιο βελτιωμένη προσέγγιση του ορισμού της κοινωνικής οικονομίας πηγάζει από το ενδιαφέρον που έχει αποκτήσει ο συγκεκριμένος τομέας τα τελευταία χρόνια, καθώς πρώτον, μέσω αυτού σε ορισμένα κράτη και σε συνάρτηση με πρόσθετους παράγοντες, που θα αναλυθούν παρακάτω, ασκείται πολιτική με βαρυσήμαντες επιπτώσεις σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες και δεύτερον είναι ένας τρόπος για την περαιτέρω ανάπτυξη της (Pearce, 2009). Διαφορά στην προσέγγιση του ορισμού της κοινωνικής οικονομίας προκύπτει κατά τη διάρκεια των ετών μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Ευρώπης. Στις ΗΠΑ, η έναρξη της ανάπτυξης του χώρου χρονολογείται στα τέλη του δέκατου όγδοου αιώνα και η ανάπτυξη του βασίστηκε κυρίως στην φιλανθρωπία, την αγαθοεργία, τα ιδρύματα κοινωνικής πρόνοιας και την εκκλησία. Στην Ευρώπη, η έννοια της κοινωνικής οικονομίας πρωτοπαρουσιάστηκε στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα στην Γαλλία και στην συνέχεια και στην Ισπανία. Δομήθηκε στην σημερινή της μορφή μετά από εκατό περίπου χρόνια με τη «Χάρτα της Κοινωνικής Οικονομίας». Οι οργανισμοί, που δεν ανήκουν στο δημόσιο τομέα, απαρτίζονται από μέλη αλληλέγγυα με ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις, σε ένα πλαίσιο πλήρους εκδημοκρατισμένου μοντέλου διοίκησης. Σε αυτό το ιδιαίτερο καθεστώς τα κέρδη διανέμονται για την ανάπτυξη του οργανισμού με στόχο την βελτίωση των υπηρεσιών προς τα μέλη τους και την κοινωνία (Γεώργιας, et al., 2013). Η μεγάλη διαφορά μεταξύ των ορισμών των δύο ηπείρων έγκειται στο γεγονός ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις στις ΗΠΑ θεωρούνται από το κράτος ως εταιρίες που υπάγονται στους ίδιους κανόνες και νόμους περί ανταγωνισμού με τις υπόλοιπες, που τις υποχρεώνει όμως να μην διανέμουν τα κέρδη στα μέλη τους (βλ. Πίνακας 1). Επίσης, στην Ευρώπη, περιλαμβάνονται και κάποιες άλλες μορφές οργανώσεων όπως οι συνεταιρισμοί³.

Ο (Hansmann, 1987) υποστηρίζει ότι ο περιορισμός της μη διανομής κερδών υπηρετεί ως αναγκαίος μηχανισμός για την επίλυση προβλημάτων σε περιπτώσεις αποτυχιών εξυπηρέτησης των στόχων που τέθηκαν ως σκοπός λειτουργίας ορισμένων μη κερδοσκοπικών επιχειρημάτων. Αυτό σημαίνει ότι στις περιπτώσεις των

³ «Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί μπορούν να κατανεμηθούν σε δύο κατηγορίες, σύμφωνα με το Νόμο 381/1991: α) τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς που παρέχουν υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης και κοινωνικής υποστήριξης και β) τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς που λειτουργούν ως φορείς ένταξης ή επανένταξης ευπαθών κοινωνικών ομάδων στην αγορά εργασίας» (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010).

κοινωνικών υπηρεσιών με θέμα την υγεία, ή τη φροντίδα παιδιών, ΑμεΑ και ηλικιωμένων, όπου ο καταναλωτής δεν έχει τη δυνατότητα να εκτιμήσει εκ των προτέρων με ακρίβεια την ποιότητα της παρεχόμενης υπηρεσίας. Το γεγονός ότι θα υπάρξει μια εταιρία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα για τις παραπάνω παροχές δημιουργεί την εντύπωση καλύτερης αντιμετώπισης και εκπέμπει, παράλληλα, μεγαλύτερη εμπιστοσύνη από μια αντίστοιχη ιδιωτική που σκοπό έχει το κέρδος. Ο παραπάνω ισχυρισμός ασπάζεται την πεποίθηση υπέρ του τρίτου τομέα έναντι του ιδιωτικού, αλλά όχι και την υπεροχή αυτού έναντι της κρατικής μέριμνας (Νασιούλας, 2016).

Πίνακας 1 Τρίτος Τομέας

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΕΑ			
Έννοια	Αλληλέγγυα οικονομία	Κοινωνική οικονομία	Μη κερδοσκοπικός τομέας
Ορισμός	<p>Η αλληλέγγυα οικονομία περιλαμβάνει εκείνες τις οικονομικές δραστηριότητες που στοχεύουν στον εκδημοκρατισμό της οικονομίας στη βάση της συμμετοχής των πολιτών. Διακρίνονται από μια διττή στόχευση:</p> <ul style="list-style-type: none"> οικονομική, διότι επιχειρούν να δημιουργήσουν οικονομικές σχέσεις με βάση την αμοιβαιότητα και σε συνδυασμό με πόρους από την αγορά και την αναδιανομή του κράτους πολιτική, διότι επιχειρούν να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν αυτόνομους δημόσιους χώρους όπου συζητούνται σκοποί και μέσα. 	<p>Αποτελείται από όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που διεξάγονται από επιχειρήσεις, κυρίως συνεταιρισμούς, ενώσεις και κοινωνίες αλληλοβοήθειας, οι οποίες εμφορούνται από τις ακόλουθες αρχές:</p> <ul style="list-style-type: none"> προτεραιότητα στις υπηρεσίες προς τα μέλη και την κοινότητα και όχι στο κέρδος, αυτόνομη διοίκηση, δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, προβάδισμα στα μέλη και στην εργασία έναντι του κεφαλαίου στη διανομή των κερδών. 	<p>Οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις που διαθέτουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> Έχουν θεσμική μορφή (νομικό πρόσωπο). Είναι ιδιωτικές (διακριτές από το κράτος και τους φορείς του). Είναι αυτοδιοικούμενες (θεσπίζουν τους δικούς τους κανόνες και ορίζουν τη δική τους διαδικασία λήψης αποφάσεων). Δεν μπορούν να διανείμουν κέρδη στα μέλη, στους διευθυνόμενους ή στους μετόχους τους. Οι δράσεις τους εμπλέκουν χορηγούς και εθελοντές, και η συμμετοχή είναι εθελοντική.
Πηγή	Moulaert and Ailenei (2005), Laville (2003), Laville et al. (2007)	Defourny and Develtere (1999), Defourny (2001), Monzon and Chavez (2008)	Weisbord (1975), Ben-Ner and Van Hoomissen (1991), Hansmann (1987), Rose-Ackerman (1996), Salamon and Anheier (1998, 2000)
Φορέας	RILESS: Δίκτυο Λατινοαμερικάνων Ερευνητών για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία.	EMES-Ευρωπαϊκό Ερευνητικό Δίκτυο για την Κοινωνική Οικονομία CEP-CMAF: Εκπρόσωπος σε επίπεδο ΕΕ που το 2008 μετονομάστηκε σε «Κοινωνική Οικονομία Ευρώπη».	John Hopkins Συγκριτικό Πρόγραμμα για τον Μη Κερδοσκοπικό Τομέα (Comparative Non-profit Sector Project)

Πηγή: (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010)

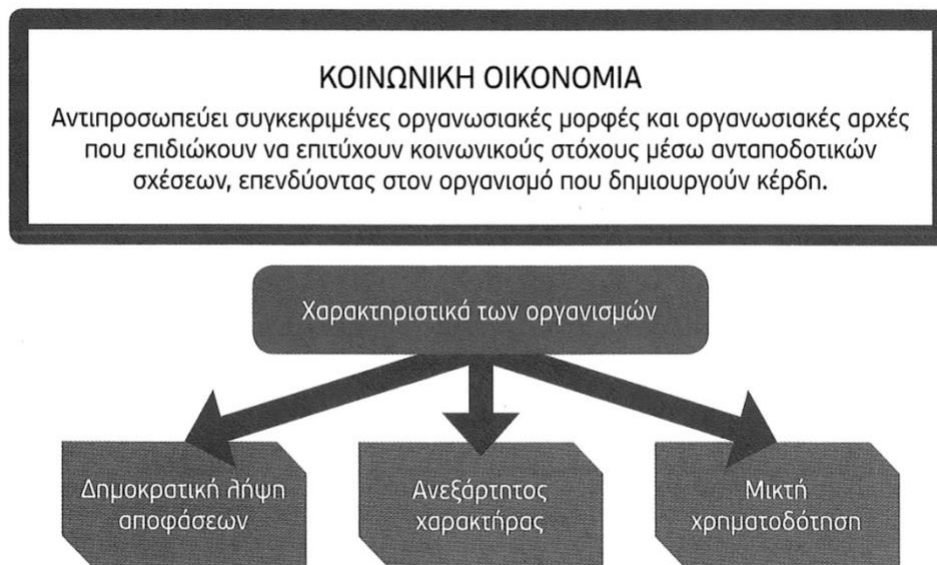
Λαμβανομένου υπόψη της ύπαρξης πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων στις προαναφερθείσες προσεγγίσεις του παραπάνω Πίνακα, είναι σκόπιμο να υιοθετηθεί μια γενικά συνδυαστική προσέγγιση, η οποία να συμμαρξίζεται νομικές μορφές και σκοπούς, δομικά και λειτουργικά. Σε αυτή την περίπτωση, θα προκύπτουν προβλήματα στον ορισμό του πεδίου και αυτός είναι ο λόγος ύπαρξης του παραπάνω Πίνακα. Οι σχετικές έννοιες παρουσιάζονται σκοπίμως από αριστερά προς τα δεξιά προκειμένου να βρίσκονται σε συνάφεια με το πραγματικό τους νόημα, στη διεθνή βιβλιογραφία. Για παράδειγμα, ο όρος «Αλληλέγγυα Οικονομία» παραπέμπει περισσότερο σε ριζοσπαστικές πρακτικές, ενώ ο όρος «Κοινωνική Οικονομία» στη συνεταιριστική παράδοση της ηπειρωτικής Ευρώπης. Επί προσθέτως, στην Αμερική χρησιμοποιείται, κυρίως, ο όρος «Μη Κερδοσκοπικός Τομέας», ενώ στην Αγγλία «Εθελοντικός Τομέας», ο οποίος συνδέεται άμεσα με την αγγλοσαξονική παράδοση της φιλανθρωπίας.

2.3 Τρίτος τομέας – ιστορική αναδρομή

Η έννοια της κοινωνικής οικονομίας, όπως είναι σήμερα γνωστή στον ευρωπαϊκό τομέα, άρχισε να αναπτύσσεται στη Γαλλία, στη δεκαετία του 1970 (Chaves & Monzon, 2019). Πέραν του ζητήματος ορισμού της κοινωνικής οικονομίας, ο συγκεκριμένος τομέας, τα τελευταία χρόνια αρχίζει να αποκτάει μια δυναμική, το οποίο αποτυπώνεται στους αριθμούς όπως στα άτομα που απασχολούνται με αυτόν, καθώς και από τον όγκο παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών (Defourny, et al., 2014).

Μετά το 1980, στο πλαίσιο της διάνθισης ή βελτίωσης του ορισμού της κοινωνικής οικονομίας, αναπτύσσονται και άλλοι όροι για να περιγράψουν το συγκεκριμένο χώρο, όπως τρίτος τομέας, τρίτο σύστημα, εθελοντικός τομέας. Στον τρίτο τομέα αποδίδεται ο ορισμός της κοινωνικής οικονομίας με πιο χαλαρά κριτήρια, όπου περιλαμβάνονται πάσης φύσεως επιχειρηματικές προσπάθειες, τα οποία δεν ανήκουν ούτε αναγνωρίζονται από τον κρατικό ή τον ιδιωτικό τομέα. Η έννοια του τρίτου τομέα, προέρχεται και αυτή από τη Γαλλία αλλά από τη δεκαετία του 1970. Ο (Delors, 2004) επισημαίνει τη διαφορά μεταξύ κοινωνικής οικονομίας και τρίτου τομέα στο ότι η πρώτη βασίζεται στην έννοια της αλληλεγγύης ενώ η δεύτερη στην έννοια της αυτονομίας και της ανεξαρτησίας (βλ. Πίνακα 2). Παρατηρείται πως αυτή η ειδοποιός διαφορά εξασθενεί κατά τη διάρκεια των ετών λόγω της αλλαγής των κοινωνικών συνθηκών και του βιοτικού επιπέδου μεταξύ εκείνης της δεκαετίας και του σήμερα. Υπάρχουν και συγγραφείς που ταυτίζουν τις δύο έννοιες (Defourny & Develterre, 1999). Οι συγγραφείς ορίζουν την κοινωνική οικονομία ως το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που υλοποιούνται από τις επιχειρήσεις όπως συνεταιρισμούς, σωματεία, συλλόγους και διέπονται από αρχές όπως η παροχή της υπηρεσίας προς τα μέλη ή την κοινότητα σε προτεραιότητα σε σχέση με το κέρδος, διαθέτουν αυτόνομη διαχείριση, έχουν δημοκρατικές διαδικασίες για τη λήψη αποφάσεων και στηρίζουν τον άνθρωπο και την εργασία αυτού.

Πίνακας 2 Κοινωνική Οικονομία

Πηγή: (Deakins & Freel, 2017)

Ο (Πολάνυι, 2007) υποστηρίζει ότι, αντί η κοινωνία να χρησιμοποιεί την οικονομία για την εξυπηρέτηση των αναγκών της, συμβαίνει το αντίθετο και μάλιστα με κοινωνικό και περιβαλλοντικό κόστος, στο πλαίσιο της άνευ όρων ανάπτυξης, η οποία, μπορεί να μην εξυπηρετεί το γενικό καλό. Σε αυτό το σημείο, η κριτική στην ΚΑΟ λαμβάνει χώρα για να επισημάνει την ικανότητα της, στο πλαίσιο της ποικιλομορφίας και της ετερογένειας της, να πραγματοποιεί τους στόχους που έχουν, αρχικώς, τεθεί. Η ΚΑΟ έχει τη δυνατότητα να στηρίξει εγχειρήματα που χαρακτηρίζονται από ένα πιο ριζοσπαστικό και εναλλακτικό υπόβαθρο σε σχέση με αυτά της συμβατικής οικονομίας, τα οποία βρίσκονται σε απόρριψη στηρίξεων και συνεργασιών από και με εξωγενείς παράγοντες, και άλλα, τα οποία δύναται να λάβουν εξωγενή υποστήριξη και τα οποία υποκαθιστούν ή συμπληρώνουν την κρατική μέριμνα (Fuller & Jonas, 2003). Αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό από το παρακάτω Σχήμα, όπου αποτυπώνονται όλοι οι σχετιζόμενοι παράγοντες.

Πίνακας 3 Η θέση του τρίτου τομέα σύμφωνα με το σχήμα λειτουργικών αρχών του Πολάννι

Πηγή: (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010)

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι η μία πλευρά υποστηρίζει τα εγχειρήματα που εντάσσονται στο πλαίσιο της ΚΑΟ ως λύση σε προβλήματα που δημιουργούνται από την πολυπαραγοντική σύγχρονη οικονομία σε μια μετακαπιταλιστική εποχή, ενώ οι αντίμαχοι τα αντιμετωπίζουν ως πρόσκαιρες κρατικές πολιτικές σε παροδικές οικονομικές κρίσεις. Σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι στην ακαδημαϊκή κοινότητα γίνεται συζήτηση γύρω από θέμα του τρόπου με τον οποίο θα μπορούσε μια εξωγενής υποστήριξη να βοηθήσει επί του πρακτέου ένα εγχείρημα με όσο το δυνατόν χαμηλότερο ρίσκο, και η οποία θα πρέπει να συνάδει με τις αρχές και τους στόχους δημιουργίας που το διέπουν, καθώς και το βαθμό που μπορούσε να επηρεάσει τη δυναμική και κατά συνέπεια τη νομική του υπόσταση (Sinclair, et al., 2019).

Στην Ελλάδα, η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία⁴ ορίζεται από το Νόμο 4430/2016 Άρθρο 2, με τον οποίο προσδιορίζονται το περιεχόμενο και οι βασικές της μορφές. Εδώ φαίνεται πως η χαρτογράφηση της ΚΑΟ αναδεικνύει το εύρος της ποικιλομορφίας πρακτικών που χρησιμοποιούνται από το κάθε κράτος. Στην ΚΑΟ συνδέονται πληθυσμιακές ομάδες που ανήκουν στο επιχειρηματικό αλλά και στον μη κερδοσκοπικό τομέα. Ενώνονται από την κοινή συνισταμένη που είναι τα κίνητρα και

⁴ «Ο ορισμός του συγκεκριμένου τομέα, βασισμένος στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον, μπορεί να περιγραφεί ως το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης» (Νασιούλας, 2016).

οι δεσμεύσεις για ισότητα και αμοιβαιότητα. Αυτό στο οποίο διαφοροποιούνται οι εμπλεκόμενοι φορείς είναι αναλόγως τη φύση και τους επιδιωκόμενους σκοπούς τους, για παράδειγμα την κεφαλαιοποιητική λειτουργία αφενός και τη φιλανθρωπία από την άλλη (βλ. Πίνακας 2).

2.4 Κράτος και ΚΑΟ, από το ρεύμα του «φορντισμού» στην εποχή του «μεταφορντισμού»

Για να γίνει καλύτερα αντιληπτό εάν τα ΟΚΑ είναι τα κατάλληλα εργαλεία για τη χρηματοδότηση πολιτικών και δράσεων της κοινωνικής οικονομίας, όπως έχει αναφερθεί και στο σκοπό της εργασίας, θα πρέπει να προσδιοριστεί η σχέση της με το κράτος καθώς και ο βαθμός παρέμβασης κατά την προσπάθεια ενίσχυσης αυτών, καθώς το κράτος αποτελεί έναν από τους παράγοντες που πλαισιώνουν το περιβάλλον των ΟΚΑ. Διακρίνεται από τη βιβλιογραφία, πως από τα χαρακτηριστικά του «φορντιστικού» μοντέλου παραγωγής όπως τη μαζική παραγωγή αγαθών, τη σώρευση πλούτου σε λίγους και τη μερική αναδιανομή αυτού, την αύξηση μισθών και κατανάλωσης, την εμπλοκή του κράτους σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής οικονομίας, δεν εννοείται η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, καθώς το κράτος είναι αυτό που έχει το βασικό ρυθμιστικό ρόλο. Το κράτος δεν αφήνει χώρο για αυτορρύθμιση του κλάδου με αποτέλεσμα την αδρανοποίηση της κοινωνίας των πολιτών. Κατά τη διάρκεια της κρίσης, όμως, της δεκαετίας του 1970, το μοντέλο παραγωγής εξελίσσεται στο επονομαζόμενο «μεταφορντιστικό», όπου η κρατική προνοιακή μέριμνα αποδεικνύεται ανεπαρκής για την κάλυψη των αναγκών της εποχής που ανακύπτουν, όπως της ανεργίας, της φτώχειας και των εργασιακών σχέσεων (Ψυχοπαίδης, 1994). Ο σκοπός της σώρευσης κεφαλαίου από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις αναλαμβάνει, πλέον, πρωταγωνιστικό ρόλο και η κοινωνική πρόνοια εξαρτάται, από την απόδοση της οικονομίας. Αυτό σημαίνει, ότι είναι, άμεσα συνδεδεμένη με την επιτυχή λειτουργία των ιδιωτικών επιχειρήσεων, που όμως, δεν ακολουθείται από κάποια ουσιαστική αναδιανομή του πλούτου προς τις πιο ευάλωτες και ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες (Jessor, 2002).

Σύμφωνα με τους (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010), η ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας, αποτελεί μία από τις στρατηγικές αλλαγές που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο αναδιάρθρωσης του προνοιακού κράτους και της αντιμετώπισης των δυσκολιών που σχετίζονται με το δημοσιονομικό έλλειμμα και τη βιωσιμότητα ολόκληρου του συστήματος κοινωνικής μέριμνας. Τα εγχειρήματα στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας, έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν καλύτερες υπηρεσίες σε χαμηλότερο κόστος σε σχέση με το δημόσιο τομέα. Αυτό συμβαίνει για το λόγο ότι ένας εργαζόμενος σε μια επιχείρηση κοινωνικού χαρακτήρα, που πιστεύει στις

αρχές και τους στόχους αυτής καταβάλει μεγαλύτερη προσπάθεια και ίσως και χρόνο για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες αυτής σε σχέση με ένα μόνιμο δημόσιο υπάλληλο ενός κρατικού οργανισμού στον ίδιο ρόλο. Ένα τέτοιο εγχείρημα, επίσης, προκειμένου να λειτουργήσει, να αναπτυχθεί, να παράγει νέες υπηρεσίες και αγαθά, έχει τη δυνατότητα να αντλήσει πόρους από τον ιδιωτικό τομέα χωρίς να επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό.

Την οικονομική κρίση του 2008, διαδέχθηκαν τα μέτρα λιτότητας, προκειμένου να εξυπηρετήσουν την ανάγκη για μείωση δαπανών στο κρατικό προϋπολογισμό. Αυτό είχε ως συνέπεια τη μείωση και των δαπανών προς την κοινωνική μέριμνα και τα τμήματά της. Η τακτική των περικοπών στις κρατικές δαπάνες συνέχισε και τα επόμενα χρόνια, παρά την αμφισβήτηση αυτών ως αναγκαία από ομάδα ορισμένων οικονομολόγων (Harvie & Ogman, 2019). Αυτό είχε ως συνέπεια την προώθηση της ιδέας των επενδύσεων με κοινωνικό αντίκτυπο, στις οποίες γίνεται προσπάθεια για να συνδυαστεί το κοινωνικό όφελος, η μείωση των κρατικών δαπανών παράλληλα με την επίτευξη κέρδους για τον ιδιωτικό τομέα (OECD, et al., 2016). Πέρα από το οικονομικό περιβάλλον που απαιτείται να αναλυθεί για να γίνουν αντιληπτοί οι λόγοι για οποίους επιλέγεται ένα ΟΚΑ ως μια ασφαλής επιλογή χρηματοδότησης κοινωνικών υπηρεσιών, θα πρέπει πρωτίστως να εξεταστεί και τα είδη των αναγκών που υφίστανται και με ποιες παρεμβάσεις ή πολιτικές δύναται αυτές να καλυφθούν.

2.5 Μορφές κοινωνικής πολιτικής, δράσεων και επιχειρηματικότητας

2.5.1 Μορφές κοινωνικής πολιτικής και δράσεων

Πέρα από το γενικό πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας και τις οικονομικές συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί μέχρι σήμερα, είναι απαραίτητο να αναλυθούν ορισμένες μορφές πολιτικών και δράσεων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εγχειρήματα άντλησης δημόσιων και ιδιωτικών πόρων. Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας του συγκεκριμένου πεδίου θα βοηθήσει σε επόμενη φάση στην παρουσίαση όλων των πτυχών του πλαισίου λειτουργίας των ΟΚΑ και στην αξιολόγηση του χρηματοοικονομικού εργαλείου που επιλέχθηκε για την εκπλήρωση του σκοπού της εργασίας. Οι μορφές κοινωνικής πολιτικής και οι ανάγκες που καλύπτουν αποτελούν στόχους κάλυψης και σκοπός εκκίνησης και δημιουργίας ενός τέτοιου εγχειρήματος. Βάσει των αποτελεσμάτων, θετικά ή αρνητικά, που θα φέρει το εργαλείο, θα κριθεί η αποτελεσματικότητα, η βιωσιμότητα και η αποπληρωμή των επενδυτών.

Οι πολιτικές κοινωνικής μέριμνας διαφοροποιούνται κατά τη διάρκεια των χρόνων σε συνάρτηση με τις δομικές αλλαγές που συμβαίνουν στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας. Οι νέες ανάγκες που αναδύονται σε κάθε περίοδο υποτάσσονται στην τρέχουσα οικονομική ορθοδοξία και διαμορφώνουν τους όρους, τα εργαλεία και τους στόχους της κοινωνικής πολιτικής (Gough, 2008). Η κοινωνική πολιτική βρίσκεται υπό διαρκή προσαρμογή διατηρώντας σταθερό το πυρήνα της αναδιατάσσοντας το περιεχόμενο και τις στοχεύσεις των παρεμβάσεων. Για παράδειγμα, υπό το πρίσμα της οικονομικής ύφεσης του 2008, μια σειρά αλλαγών επιβλήθηκαν, ως μέτρα λιτότητας, σε ολόκληρο το φάσμα της οικονομικής πολιτικής στον ευρωπαϊκό χώρο. Ο παράγοντας «ψηφιακός μετασχηματισμός» σε συνάρτηση με την επιβολή «μεταρρυθμίσεων» και «εκσυγχρονισμού» υπηρεσιών και παροχών οδηγεί σε διαφοροποίηση των στοιχείων της πολιτικής και κατά συνέπεια υποδαυλίζει την κλιμάκωση της κοινωνικής μέριμνας (Panican & Johansson, 2016). Σε κάθε βήμα της διαδικασίας, τα αποτελέσματα που παράγονται αξιολογούνται και τροφοδοτούν την εξέλιξη της. Οι εντοπισμένες παρεμβάσεις, όπως έχουν διαμορφωθεί μέχρι σήμερα, εκτείνονται σε ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών το οποίο περιλαμβάνει φροντίδα

ευάλωτων, απασχόληση, χρηματικά επιδόματα, καθώς και κάλυψη υλικών αναγκών λόγω φτώχειας, αστεγίας, ανεργίας. Κεντρικό τους χαρακτηριστικό, είναι η υπαγωγή των ωφελούμενων σε ενεργητικές πολιτικές κοινωνικής προστασίας. Ταυτόχρονα, υλοποιούνται και συνεργατικά σχήματα, διάφορων νομικών μορφών, που αναλαμβάνουν ένα μέρος της κοινωνικής πολιτικής που ο κρατικός προϋπολογισμός δεν δύναται να χρηματοδοτήσει, είτε επειδή το ρίσκο είναι αυξημένο ως επένδυση είτε επειδή δεν είναι βιώσιμες προσπάθειες με βάση κριτήρια ιδιωτικού τομέα (Σκαμνάκης & Χάρδας, 2017).

2.5.2 Κοινωνική επιχειρηματικότητα

Την τελευταία δεκαετία, έχει αναπτυχθεί στον ακαδημαϊκό διάλογο η συζήτηση για την κοινωνική επιχειρηματικότητα ως μια διέξοδος ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων, με στόχο το κοινωνικό όφελος, την αποτροπή του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και την επανένταξη τους στο χώρο της εργασίας.

Η έννοια της εμφανίζεται στη διεθνή βιβλιογραφία με διάφορους ορισμούς και καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα νομικών μορφών, κλάδων, δραστηριοτήτων, εγχειρημάτων, και με διαφοροποιήσεις ανά χώρα. Η εκδοχή που προκύπτει από την αμερικάνικη παράδοση θεωρείται πιο ευρεία και ασαφής από τον τρόπο που ορίζεται το φαινόμενο στις χώρες της Ευρωπαϊκής ηπείρου (Kerlin, 2006). Η αμερικανική από τη μία επικεντρώνεται σε ατομικές προσπάθειες με σκοπό την παραγωγή αξίας οικονομικής και κοινωνικής ενώ η ευρωπαϊκή χαρακτηρίζεται από οικονομικό έργο που εξυπηρετεί σκοπό με ένα τρόπο συμμετοχικής διακυβέρνησης (Fayolle, 2010).

Ακόμα και σήμερα, η οικονομική θεωρία δεν έχει αποδώσει τη δέουσα σημασία στον ρόλο και στην επίδραση της κοινωνικής επιχείρησης στο υπόλοιπο του οικονομικού μηχανισμού (Tajani, et al., 2020). Αυτό συμβαίνει για το λόγο ότι η οικονομική θεωρία επικεντρώνει την προσοχή της στην συμβατική αγορά και στην λειτουργία των επιχειρήσεων, και επειδή υποεκτιμά άλλους παράγοντες, όπως την ύπαρξη φαινομένων αποτυχίας διάφορων επιχειρηματικών προσπαθειών καθώς και τη συστηματική παρουσία συμπεριφορών που δεν υποκινούνται από το ατομικό συμφέρον.

Η ακαδημαϊκή συζήτηση είχε ξεκινήσει με την προσπάθεια της κοινωνικής επιχείρησης να υπερκεράσει τις έννοιες του μη κερδοσκοπικού τομέα και της κοινωνικής οικονομίας. Οι υποστηρίζουν ότι οι έννοιες του μη κερδοσκοπικού τομέα και της κοινωνικής οικονομίας χαρακτηρίζονται από ασάφεια και στατικότητα για το λόγο ότι αδυνατούν να αναφερθούν στο ζήτημα της επιχειρηματικότητας και του κινδύνου. Υπάρχουν, επίσης και άλλοι συγγραφείς που αναφέρουν ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν μέρος του τρίτου τομέα. Οι διαφορές, λοιπόν, των κοινωνικών επιχειρήσεων με των συμβατικών, βασίζονται στα κριτήρια ύπαρξης τους και στο σκοπό δημιουργίας που τίθεται εξαρχής. Όλοι αυτοί οι παράγοντες φαίνεται να υπονομεύουν την παραδοσιακή αντίληψη της επιχείρησης ως ενός μηχανισμού μεγιστοποίησης του κέρδους . Σύμφωνα με τους (Peredo & McLean, 2006), τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι:

- Δημιουργία κοινωνικής αξίας
- Αναγνώριση και αξιοποίηση ευκαιριών
- Καινοτόμες προσπάθειες
- Αποδοχή κινδύνου για τη μεγιστοποίηση κοινωνικής αξίας
- Αξιοποίηση προσφερόμενων πόρων για την εξυπηρέτηση δραστηριοτήτων της.

Τέλος, η κοινωνική επιχείρηση ξεκινά με τον εντοπισμό ενός κοινωνικού προβλήματος, το οποίο δύναται να χαρακτηριστεί ως σημαντικό λόγω της φύσης του και αντιμετωπίζεται συστηματικά, ανεπαρκώς από το κράτος ή από τους υφιστάμενους φορείς.

2.6 Μέγεθος κοινωνικής οικονομίας

Όπως προαναφέρθηκε η ΚΑΟ αποτελεί ένα συνεχώς εξελισσόμενο πεδίο. Τα επιχειρηματικά μοντέλα που περιλαμβάνονται σε αυτή στοχεύουν στην επανεπένδυση του μεγαλύτερου μέρους των κερδών πίσω στον οργανισμό ή σε έναν κοινωνικό σκοπό, και να έχουν μια συμμετοχική-δημοκρατική μορφή διακυβέρνησης. Η κοινωνική οικονομία είναι γνωστό ότι εδράζεται σε τοπικό επίπεδο και προωθεί την κοινωνικοοικονομική συνοχή προάγοντας αξίες όπως η αλληλεγγύη, η συμμετοχή και η συνεργασία. Τα επιχειρηματικά μοντέλα κοινωνικής οικονομίας λειτουργούν σε ένα ευρύ φάσμα οικονομικών τομέων και ως εκ τούτου συνδέονται και με άλλα βιομηχανικά οικοσυστήματα.

Όσον αφορά τα μεγέθη της ΚΑΟ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχουν και λειτουργούν 2,8 εκατομμύρια κοινωνικές επιχειρήσεις, που αντιπροσωπεύουν το 10% του συνόλου των επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Περίπου 13,6 εκατομμύρια άνθρωποι - δηλαδή το 6,2% των εργαζομένων της ΕΕ - απασχολούνται σε επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας. Εκτός από το αμειβόμενο εργατικό δυναμικό, η κοινωνική οικονομία στελεχώνεται από εθελοντές, οι οποίοι ισοδυναμούν με 5,5 εκατομμύρια εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης (European Commission, 2022). Παρόλο το μέγεθος και τη δυναμική της ΚΑΟ, οι κοινωνικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν, εκ φύσεως, λόγω των ιδιαιτεροτήτων του καταστατικού σκοπού τους, αρκετές δυσκολίες στην εύρεση χρηματοδοτήσεων, το οποίο γίνεται αισθητό από τα πρώτα στάδια της δημιουργίας τους.

2.7 Πρόσβαση στη χρηματοδότηση και προβλήματα

Η Κοινωνική Οικονομία, όπως διαπιστώνεται και από τα παραπάνω στοιχεία, είναι μια πραγματικότητα λειτουργίας για πολλούς ανθρώπους, επειδή υποστηρίζει αξίες και αρχές με επίκεντρο τις ανάγκες τους. Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (ILO), η ΚΑΟ εμπερικλείει επιχειρήσεις και οργανισμούς (ανεξαρτήτως νομικής μορφής και ιδιοκτησιακού καθεστώτος), όπως συνεταιρισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειάς, ιδρύματα και κοινωνικές επιχειρήσεις, των οποίων χαρακτηριστικό είναι η παραγωγή αγαθών, υπηρεσιών και γνώσεων, σε συνδυασμό με την επιδίωξη τόσο οικονομικών όσο και κοινωνικών στόχων, έχοντας ως προτεραιότητα την κοινωνική αλληλεγγύη (Ojong, 2015).

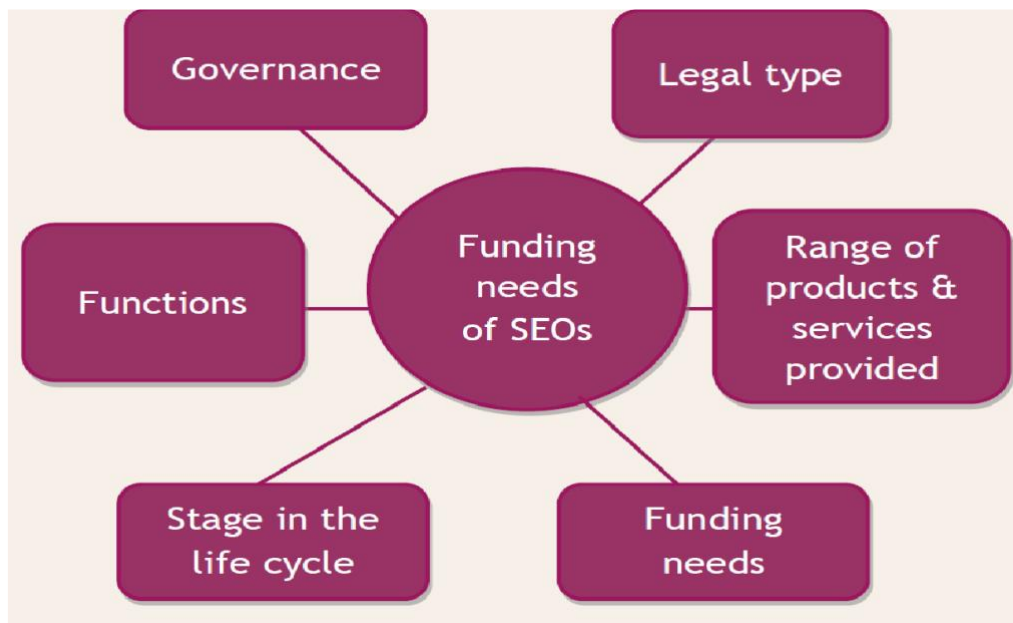
Η πρόσβαση των διάφορων προαναφερθέντων επιχειρηματικών μορφών σε χρηματοδοτικά εργαλεία είναι ένα θέμα που απασχολεί σε βάθος χρόνου την επιχειρηματική κοινότητα, τον πολιτικό χώρο και τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Η πρόσβαση σε χρηματοδοτήσεις για όλους τους τύπους επιχειρήσεων επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τη χρηματοοικονομική κρίση του 2008, καθώς οι τράπεζες μετρίασαν τη δανειοδοτική τους λειτουργία και οι δημόσιες επιχορηγήσεις μειώθηκαν αισθητά λόγω της δημοσιονομικής προσαρμογής και των μέτρων λιτότητας. Μέσα σε αυτό το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον οι κοινωνικές επιχειρήσεις αντιμετώπισαν και αντιμετωπίζουν ακόμα και σήμερα προβλήματα κατά τη διαδικασία ανεύρεσης κεφαλαίων λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους. Όπως γίνεται αντιληπτό, οι μηχανισμοί χρηματοδότησης για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας μεταβάλλονται ασταμάτητα.

Όσον αφορά τις χρηματοδοτικές δυνατότητες και την αξιοποίηση των πόρων κάθε ενδιαφερόμενου εγχειρήματος, εξαρτώνται από αρκετούς παράγοντες και ποικίλουν ανάλογα με τα ειδικά χαρακτηριστικά που διαθέτει. Από το παρακάτω σχήμα προκύπτει ότι οι χρηματοδοτικές ανάγκες των επιχειρηματικών προσπαθειών στο πλαίσιο της ΚΑΟ ή αλλιώς Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας (ΦΚΟ), έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και εξαρτώνται από τη διακυβέρνηση τους (π.χ. στους συνεταιρισμούς, ένα άτομο αναλογεί σε μια ψήφο), από τη νομική τους μορφή (π.χ. κοινωνικές επιχειρήσεις, ιδρύματα), από το είδος δραστηριότητας και την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και από το στάδιο του κύκλου ζωής τους. Παραδείγματος

χάριν, οι συνεταιρισμοί, δεν έχουν πρόσβαση ή δυσκολεύονται στην προσέλκυση χρηματοδοτήσεων λόγω του συστήματος διακυβέρνησής τους (Ojong, 2015).

Μερικοί από τους μηχανισμούς, στους οποίους απευθύνεται κάποιος μπορεί να έχουν ένα πιο συμβατικό τρόπο λειτουργίας, και να απευθύνονται σε διαφορετικά είδη επιχειρηματικών προσπαθειών και μερικοί μπορεί να είναι για ποικίλους λόγους πιο φιλικοί και υποστηρικτικοί, ειδικά σε κοινωνικού χαρακτήρα ή και περιβαλλοντικά θέματα. Κάποιες εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης, πέρα από τη διάθεση των κερδών που μπορεί να προκύπτουν από εμπορικές δραστηριότητες κοινωνικών επιχειρήσεων, μπορεί να είναι τα ιδιωτικά κεφάλαια των μελών τους, οι χορηγίες-δωρεές, ο δανεισμός και διάθεση μεριδίων-μετοχών.

Πίνακας 4 Παράγοντες που επηρεάζουν τις χρηματοδοτικές ανάγκες τις επιχειρηματικές προσπάθειες της Κοινωνικής Οικονομίας

Πηγή: (Ojong, 2015)

2.8 Κοινωνική Χρηματοδότηση και Κοινωνικός Αντίκτυπος

2.8.1 Κοινωνική χρηματοδότηση

Η Κοινωνική Χρηματοδότηση (Social Finance) είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη χρηματοδότηση της παραγωγής δημόσιων αγαθών με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (Andrikopoulos, 2020). Σύμφωνα με τον (Mulgan, 2015), η Κοινωνική Χρηματοδότηση σε όλο της το φάσμα της κοινωνικής οικονομίας έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά όπως παρόχους κεφαλαίων (providers), χρήστες κεφαλαίων (users), ενδιάμεσους (intermediaries) και θεσμικό περιβάλλον (legal environment).

- Οι πάροχοι κεφαλαίων είναι οι οργανώσεις ή άτομα που παρέχουν ιδιωτικά (και όχι μόνο) κεφάλαια με σκοπό την επίτευξη των στόχων (οι οποίοι έχουν κοινωνικό υπόβαθρο) που έχουν τεθεί εξαρχής από τα εμπλεκόμενα μέρη
- οι χρήστες κεφαλαίων είναι οι οργανώσεις ή τα άτομα που τα διαχειρίζονται με σκοπό την επίτευξη κοινωνικού αντίκτυπου και ορισμένες φορές και την εισροή εσόδων
- οι ενδιάμεσοι είναι οι οργανώσεις ή τα άτομα που συνδέουν τους πάροχους με τους χρήστες των κεφαλαίων και βοηθούν στη βελτίωση της αποτελεσματικής χρήσης αυτών με τις γνώσεις και τις ικανότητες τους
- το θεσμικό περιβάλλον, περιλαμβάνει τις νομοθετικές ρυθμίσεις, την δημιουργία φορολογικών κίνητρων, τα οποία προτρέπουν την εκδήλωση ενδιαφέροντος για χρηματοδότηση κοινωνικού χαρακτήρα και προλαμβάνουν δυσάρεστες παρενέργειες.

2.8.2 Κοινωνικός Αντίκτυπος

Μέσω της βιβλιογραφικής επισκόπησης παρατηρήθηκε ότι η ΚΑΟ καλύπτει ένα ευρύ φάσμα εγχειρημάτων και παρεμβάσεων. Το χαρακτηριστικό του εκάστοτε εγχειρήματος εκτός από την επιδίωξη κέρδους, λαμβάνοντας υπόψη και τον παράγοντα βιωσιμότητα, είναι και η εκπλήρωση του σκοπού δημιουργίας τους. Αυτό συμβαίνει στοχεύοντας σε θετικό κοινωνικό αντίκτυπο⁵ λειτουργίας με τρόπο διακριτό από την επιδίωξη του στόχου της κερδοφορίας μιας συμβατικής

⁵ Ως «κοινωνικός αντίκτυπος» ορίζονται τα συλλογικά και κοινωνικά οφέλη που προκύπτουν από τις δραστηριότητες του Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο της τοπικής κοινότητας, όπως ορίζονται στο άρθρο 3 (Ν.4430/2016, Άρθρο 2, παρ. 9 και 10).

επιχειρηματικής προσπάθειας και ενίοτε εις βάρος του (Roundy, et al., 2017). Η πρόκληση θετικού κοινωνικού αντίκτυπου αποτελεί προαπαιτούμενο προκειμένου να ενταχθεί ένα εγχείρημα κάθε τύπου στο πλαίσιο της ΚΑΟ. Οι φορείς-επιχειρήσεις που εμπλέκονται και δραστηριοποιούνται στην κοινωνική οικονομία γενικά συνεισφέρουν στην αύξηση του κοινωνικού κεφαλαίου, δηλαδή το βαθμό εμπιστοσύνης που διαπνέει την κοινωνία και την οικονομία, καθώς οι δράσεις τους βασίζονται στη συνεργασία και τη συμμετοχή των πολιτών της κοινότητας (Woolcock, 1998).

Την τελευταία δεκαετία, όλο και περισσότερες επιχειρηματικές προσπάθειες κοινωνικού χαρακτήρα στον ευρύτερο χώρο της κοινωνικής οικονομίας σε συνεργασία και με άλλους κλάδους, δημιουργούνται προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες της εποχής. Σχετικά με τις οικονομικές μορφές που δύναται να αποκτήσουν οι επενδύσεις με αντίκτυπο, δεν υπάρχουν περιορισμοί. Μπορεί να είναι από απλές μορφές επενδύσεων για κατοχή μερών μετοχών σε μια εταιρία μέχρι και πολύ πιο πολύπλοκα μέσα, όπως ομολογίες. Η ταυτόχρονη συνύπαρξη ποικίλων επιχειρηματικών προσπαθειών με διαφορετικές ιδιοκτησιακές δομές και σκοπούς παράλληλα με τις κερδοσκοπικές εταιρίες, αναβαθμίζει την ανταγωνιστικότητα της αγοράς, καθώς με αυτόν τον τρόπο παρέχονται περισσότερες επιλογές στους καταναλωτές, αποτρέπει τη δημιουργία μονοπωλιακών σχηματισμών και συμβάλει στη σταθεροποίηση των τιμών των προϊόντων (Vecchi, et al., 2021).

Πίνακας 5 Διαφορές Παραδοσιακού τύπου χρηματοδότησης και Κοινωνικού Αντίκτυπου

Traditional form of financing	Impact-oriented financing
Parties concerned: investor and social service	Parties concerned: investor, social service and the state
aim of social service: works with the capital and generate profits which will be paid to the Investor	Objective of social service: financed measures should have a measurable social impact
Role of the state: no relevance	Role of the state: pay a portion of the savings back when the social measures achieve the agreed effect

Πηγή: (Hotford, 2018)

Στην παραδοσιακή μορφή χρηματοδότησης τα εμπλεκόμενα μέρη είναι ο επενδυτής και η κοινωνική υπηρεσία. Η αποπληρωμή του κεφαλαίου πραγματοποιείται βάσει της λειτουργίας του και των οικονομικών στόχων που έχουν τεθεί, ενώ το κράτος δεν έχει καμία εμπλοκή. Από την άλλη, στις επενδύσεις κοινωνικού αντίκτυπου, στους συμβαλλομένους περιλαμβάνεται και το δημόσιο, το οποίο έχει συμμετέχει στην αποπληρωμή του κεφαλαίου, μόνο στις περιπτώσεις επίτευξης του πρωταρχικός συμφωνημένου στόχου, η αποπληρωμή του κεφαλαίου εξαρτάται από τα αποτελέσματα της παροχής της υπηρεσίας, τα οποία συνήθως δεν είναι οικονομικού χαρακτήρα (βλ. Πίνακα 5).

2.8.3 Αξιολόγηση Κοινωνικού Αντίκτυπου

Επιπλέον, η επίτευξη του κοινωνικού αντίκτυπου είναι αναγκαία καθώς υπάρχουν διαφορές μεταξύ ιδιωτικής οικονομίας και ΚΑΟ όσον αφορά τη μέτρηση της απόδοσης. Για παράδειγμα στην ιδιωτική οικονομία για τη μέτρηση της απόδοσης λαμβάνονται υπόψη δείκτες οικονομικής απόδοσης και η διακύμανση των πωλήσεων. Αυτό συμβαίνει για λόγο ότι τέτοιου τύπου χρηματοοικονομικές πληροφορίες είναι κατανοητές από όλα τα εμπλεκόμενα τμήματα της αγοράς, όπως επιχειρηματίες και επενδυτές. Από την άλλη πλευρά τα μέτρα απόδοσης της ΚΑΟ είναι λιγότερο τυποποιημένα (Certo & Miller, 2008). Αυτό σημαίνει ότι για να γίνει με ορθολογικό τρόπο η αξιολόγηση μιας επιχειρηματικής προσπάθειας της ΚΑΟ, δεν εξετάζεται μόνο η κερδοφορία αλλά και επίτευξη του σκοπού δημιουργίας του εγχειρήματος.

Η αξιολόγηση του κοινωνικού αντίκτυπου εντάσσεται στο πλαίσιο των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων για μια ομογενοποιημένη εφαρμογή αρχών διαφάνειας, λογοδοσίας και ελέγχου των κοινωνικών επιχειρήσεων προς την κοινωνία. Οι διαδικασίες διαχείρισης χρηματοδότησης, παρακολούθησης των εξόδων, διακυβέρνησης καθώς και αξιοποίησης των χρηματικών κεφαλαίων που εισρέουν στις κοινωνικές επιχειρήσεις για την επίτευξη των σκοπών τους θα συμβάλουν στην καλύτερη δυνατή εικόνα του τρίτου τομέα προς την υπόλοιπη οικονομία (Ebrahim, 2010).

Τέλος, η κατανόηση της φύσης και της πολυπλοκότητας τέτοιων εγχειρημάτων, που μπορεί να περιέχουν συνεργασίες με κυβερνητικούς οργανισμούς, δημόσιες

υπηρεσίες σε παράλληλη συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, εκτός δηλαδή, του τομέα της κοινωνική οικονομίας, είναι σημαντική αν θέλουμε να οικοδομήσουμε μια βιώσιμη και υγιής ΚΑΟ και να στηρίξουμε την εύρεση χρηματοδοτικών πόρων για την εκπλήρωση του σκοπού τους (Kosmynin & Jack, 2022).

2.9 Κριτική στα χρηματοδοτικά εργαλεία

Το ζήτημα της επιλογής χρηματοδοτικών εργαλείων, οι οποίες μπορεί να είναι οι εξής: Πλατφόρμες Συμμετοχικής Χρηματοδότησης (Crowd-funding), Οργανισμοί Μικροχρηματοδότησης (Micro-finance), Φιλανθρωπία Επιχειρηματικών Συμμετοχών (venture capital), Ισλαμική Χρηματοδότηση (Islamic finance) και Ομόλογα Κοινωνικού Αντίκτυπου (SIB), στο πλαίσιο της υποστήριξης επιχειρηματικών προσπαθειών της ΚΑΟ, από το κράτος ή από τον ιδιωτικό τομέα, προκαλεί αντιδράσεις από τους υποστηρικτές της ΚΑΟ, οι οποίοι υιοθετούν περισσότερο ριζοσπαστικές αντιλήψεις. Βασική προκαλείται από την πεποίθηση του εάν αυτή η ενίσχυση δημιουργεί εμπόδια για την αυτονομία και την ανεξαρτησία των επιχειρημάτων της ΚΑΟ. Επισημαίνεται ο κίνδυνος της ενσωμάτωσης τέτοιων εργαλείων στο οικονομικό καπιταλιστικό σύστημα, ως απόρροια της προσπάθειας από την μία πλευρά του κράτους, να επιλύσει ένα κοινωνικό πρόβλημα σε περιόδους οικονομικής κρίσης και δημοσιονομικών περιορισμών και από την άλλη πλευρά, του ιδιωτικού τομέα, να εκμεταλλευτεί μια επιχειρηματική ευκαιρία για να βελτιώσει τα κέρδη του (Sinclair, et al., 2019). Σε αυτό το πλαίσιο, θα πρέπει να διερευνούνται όλα τα υποστηρικτικά εργαλεία της ΚΑΟ, καθώς και τα εργαλεία χρηματοδότησης με το σκοπό την εύρεση του βέλτιστου, το οποίο σημαίνει αυτό με το χαμηλότερο οικονομικό ρίσκο, ειδικά, όσον αφορά την πλευρά του δημόσιου τομέα. Στη συγκεκριμένη εργασία, πραγματοποιείται μια προσπάθεια να αξιολογηθεί ένα από αυτά τα εργαλεία, όπως το «ομόλογο κοινωνικού αντίκτυπου», λαμβάνοντας υπόψη, την μέχρι τώρα πορεία του, το οποίο τον τελευταίο καιρό είναι το επίκεντρο της ακαδημαϊκής κοινότητας για διάφορους λόγους. Πολλοί για παράδειγμα υποστηρίζουν ότι τα ΟΚΑ είναι μια εναλλακτική επιλογή χρηματοδότησης κοινωνικών παρεμβάσεων, πέρα από κοινοτικούς ή κρατικούς πόρους, που ταιριάζουν και σε περιόδους δημοσιονομικής λιτότητας, ενώ άλλοι, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω ένα όργανο εργαλειοποίησης και υπονόμευσης των κοινωνικών υπηρεσιών (Hotford, 2018).

2.10 Ομόλογα Κοινωνικού Αντίκτυπου

2.10.1 Πλαίσιο αγοράς μετοχών και ομολόγων

Σε συνέχεια της ανασκόπησης του πλαισίου λειτουργίας της ΚΑΟ, είναι απαραίτητο να συμπεριληφθεί και μια εννοιολογική περιγραφή κάποιων χρηματοοικονομικών όρων που συνθέτουν τον τρόπο λειτουργίας των ΟΚΑ και θα προσδώσουν ουσία στα τελικά συμπεράσματα για την αξιολόγηση αυτών. Για αρχή, το χρεόγραφο είναι ένας ασαφής όρος που ορίζει ένα ευρύ εύρος χρηματοοικονομικών εργαλείων. Επί της ουσίας, το χρεόγραφο ορίζεται ως ένα έγγραφο που αποτυπώνει το ενδιαφέρον για το κεφάλαιο, τα περιουσιακά στοιχεία, τα ακίνητα ή τα δικαιώματα μιας επιχείρησης (Duran, et al., 2015). Οι επιχειρήσεις μια συμβατικής οικονομίας αντλούν κεφάλαια εκδίδοντας τίτλους. Οι διάφοροι οργανισμοί τοποθετούν τα διαθέσιμα κεφάλαια τους στις χρηματοπιστωτικές αγορές, που είναι ο χώρος συνάντησης της προσφοράς και ζήτησης κεφαλαίων για επενδύσεις. Η χρηματοπιστωτική αγορά, είναι η αγορά που ειδικεύεται στην εκτέλεση συναλλαγών με χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία που έχουν μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ημερομηνία λήξης. Δύο βασικές κατηγορίες χρεογράφων που διαπραγματεύονται στην ελεύθερη αγορά με μεγάλη αξία συναλλαγών, είναι οι μετοχές και τα ομόλογα (Tortorice, et al., 2020).

Υπάρχει ένας συσχετισμός μεταξύ αυτών των δύο ειδών χρεογράφων. Για να τα συνδέσουμε και με τα προαναφερθέντα, η χρηματοδότηση μέσω ομολόγων και η χρηματοδότηση μέσω μετοχών είναι αμφοτέρως μορφές άμεσης χρηματοδότησης και συνιστούν τις βασικές πηγές χρηματοδότησης για τις εταιρείες. Οι εταιρείες με τον ίδιο έκδοτη επηρεάζονται από τα ίδια βασικά στοιχεία. Η απόδοση μιας εταιρείας στην αγορά ομολόγων και στο χρηματιστήριο είναι συνδεδεμένη. Επίσης, η τιμή της μετοχής μπορεί να επηρεαστεί σημαντικά από ανακοινώσεις που μειώνουν τη βαθμολογία των ομολόγων. Αυτό σημαίνει ότι οι διάφοροι δείκτες της αγοράς ομολόγων αλληλοεπηρεάζονται, ενώ υπάρχουν και έντονες συσχετίσεις μεταξύ των ίδιων των αγορών. Η αγορά ομολόγων δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητη από το χρηματιστήριο, και έτσι η συμπεριφορά των επενδυτών σχετίζεται στις δύο αγορές. Συνολικά, η έκδοση εταιρικών ομολόγων επηρεάζει την αντίστοιχη τιμή των μετοχών τους (OECD, et al., 2016). Οι αναφορές στους παραπάνω όρους πραγματοποιούνται προκειμένου να γίνει αντιληπτή η οικονομική διάσταση αυτών των προϊόντων.

2.10.2 Χαρακτηριστικά ομολόγων

Τα ομόλογα είναι ένα είδος οφειλών-χρέους που εκδίδονται από μια επιχείρηση ή κυβερνητικό όργανο και έχουν ως σκοπό να παρέχουν χρηματοδότηση. Τα ομόλογα δεν παρέχουν ιδιοκτησία ή δικαιώματα ψήφου κατά τη διαδικασία διοικητικών συνελεύσεων στους κάτοχους τους, αλλά προσφέρουν ένα επιτόκιο, ως αντίτιμο για την παροχή αγοράς και διακράτησης του τίτλου, που προσδιορίζεται κατά τη δημιουργία της ομολογίας και παρέχεται για ολόκληρη τη χρονική διάρκεια αυτής. Οι κάτοχοι των ομολόγων δικαιούνται να λαμβάνουν το επιτόκιο τους πριν οποιοσδήποτε από τους μετόχους ζητήσει αξιώσεις στα περιουσιακά στοιχεία μιας εταιρείας (Duran, et al., 2015). Τα βασικά χαρακτηριστικά από τα οποία αποτελούνται είναι τα παρακάτω (Ranosz, 2017):

- Ονομαστική αξία - το ποσό στο οποίο ο εκδότης πρέπει να καταβάλει τόκους και το οποίο να αποπληρώσει κατά την ημερομηνία λήξης του ομολόγου.
- Τιμή ομολόγου – Η τιμή της αξίας, στην οποία ο εκδότης πουλά το ομόλογο σε υποψήφιους επενδυτές.
- Ημερομηνία εξαγοράς – Η ημερομηνία που ο πιστωτής λαμβάνει την ονομαστική αξία του ομολόγου από τον εκδότη.
- Λήξη του ομολόγου - Η ημερομηνία κατά την οποία ο εκδότης πρέπει να καταβάλει την ονομαστική του αξία. Οι ημερομηνίες λήξης ποικίλλουν από ένα έτος σε δεκαετίες. Ωστόσο, η προθεσμία μέχρι τη λήξη είναι ο αριθμός των ετών κατά τα οποία ο εκδότης πρέπει να εξοφλήσει όλες τις υποχρεώσεις του ομολόγου.
- Τόκος ή (το επιτόκιο κουπονιού) - Το ποσοστό που προσδιορίζει το ύψος των τόκων που καταβάλλονται στον κάτοχο του ομολόγου. Επί της ουσίας, το επιτόκιο χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ποσοστού της ονομαστικής αξίας του ομολόγου, που ο εκδότης οφείλει να αποπληρώσει στους επενδυτές.
- Ημερομηνίες πληρωμής τόκων - η συχνότητα με την οποία αποπληρώνεται ο τόκος, π.χ. μία φορά ανά έτος, εξάμηνο ή τρίμηνο.
- Τιμή έκδοσης - η τιμή στην οποία τα ομόλογα πωλούνται στον αρχικό κάτοχό τους κατά τη στιγμή της έκδοσης.

2.10.3 Τύποι και είδη ομολόγων

Υπάρχουν διάφοροι τύποι ομολόγων, όπως κυβερνητικά, εταιρικά, σταθερού ή κυμαινόμενου επιτοκίου, μετατρέψιμα ή μηδενικών επιτοκίων ανάλογα με τον εκδότη, το είδος του επιτοκίου, το κουπόνι, την περίοδο εξαγοράς και το είδος των πληρωμών (Raposz, 2017). Επίσης, ορισμένα διαφοροποιούνται και όσον αφορά τη φύση και το σκοπό λειτουργίας, όπως περιβαλλοντικά και κοινωνικά. Στην παρούσα φάση θα δοθεί έμφαση στα ομόλογα κοινωνικού αντίκτυπου, ως το χρηματοπιστωτικό εργαλείο μελέτης αυτής της εργασίας. Ένας από τους λόγους πίσω από την επιλογή της μελέτης του συγκεκριμένου εργαλείου είναι ότι την τελευταία δεκαετία έχουν προσελκύσει αισθητά το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον σε συνάρτηση με τους μακροοικονομικούς παράγοντες που επικρατούν σε παγκόσμια κλίμακα, οι οποίοι πριμοδοτούν την εύρεση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης επιχειρηματικών προσπαθειών στο φάσμα της ΚΑΟ (Kosmynin & Jack, 2022).

Αντικείμενο εστίασης και μελέτης στη συγκεκριμένη εργασία είναι τα Ομόλογα Κοινωνικού Αντίκτυπου (Social Impact Bonds, SIB), για το λόγο ότι αποτελούν ένα εναλλακτικό εργαλείο χρηματοδότησης επιχειρηματικών προσπαθειών στο φάσμα της Κοινωνικής Οικονομίας. Ο συγκεκριμένος τρόπος χρηματοδότησης συνθέτει μια σύμπραξη Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (Public-Private-Partnership, PPP), ο οποίος έκανε την εμφάνισή του για πρώτη φορά στην Μεγάλη Βρετανία στις αρχές του 2010 με το ΟΚΑ της φυλακής Πίτερμπορο (SIB Peterborough) και από τότε έχει εξαπλωθεί σε αρκετές χώρες με σηματορούς τις ΗΠΑ, Καναδά και Αυστραλία (Grimwood, et al., 2016).

2.10.4 Πληρωμές με βάση την επίτευξη αποτελεσμάτων – Θεωρητικό πλαίσιο

Το πρόβλημα των αυστηρών οικονομικών μέτρων που κλήθηκαν να λάβουν οι χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο με την έναρξη της κρίσης του 2008 καθώς και το δημοσιονομικό έλλειμμα που προκλήθηκε σε δεύτερη φάση, δημιούργησαν ένα περιορισμό στις κρατικές επενδύσεις και πόσο μάλλον στην κοινωνική οικονομία. Η έλλειψη ή και ο περιορισμός στις κρατικές χρηματοδοτήσεις προς την ΚΑΟ, είναι ένας από τους παράγοντες για την απόφαση χρήσης εργαλείων κοινωνικού αντίκτυπου. Η επιλογή τέτοιων εργαλείων, όπου η αποπληρωμή των επενδυμένων ποσών γίνεται με την επίτευξη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων, που έχουν τεθεί

εξαρχής (Pay-for-Success, PFS) συνιστά μια εναλλακτική πρόταση αντιμετώπισης κοινωνικών προβλημάτων και ειδικά από ένα κράτος με επιβεβλημένη λιτότητα στη διαχείριση οικονομικών πόρων (Albertson, et al., 2018).

Σύμφωνα με τους (Adatto & Brest, 2020), μέσω αυτού του τρόπου λειτουργίας, πληρωμή για επίτευξη στόχων (Pay For Success), επιτυγχάνονται τα εξής:

- Η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων για δημόσιους σκοπούς έχει αποδείξει την αποτελεσματικότητα της σε πολυάριθμες πρωτοβουλίες (Tan, et al., 2015).
- Αναβάθμιση της λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών και των παροχών προς ωφελούμενους
- επίτευξη μετρήσιμων κοινωνικών αποτελεσμάτων-οροσήμων για τους ωφελούμενους
- Συνεχής έλεγχος και αξιολόγηση του εκάστοτε προγράμματος, προκειμένου να διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητά του
- Μείωση του χάσματος επικοινωνίας μεταξύ δημόσιων υπηρεσιών και ιδιωτικού τομέα, προκειμένου να διευκολυνθεί η συνεργασία και ο συντονισμός.

2.10.5 Ορισμός Ομολόγων Κοινωνικού Αντίκτυπου

Τα Ομόλογα Κοινωνικού Αντίκτυπου (ΟΚΑ ή Social Impact Bonds, SIB), γνωστά και ως Pay for Success ή Pay for Performance, όπως προαναφέρθηκε, είναι συμβόλαια που αποφέρουν κέρδη βασιζόμενα σε αποτελέσματα και προσφέρουν ένα καινοτόμο τρόπο χρηματοδότησης προληπτικών μέτρων, και όχι μόνο, στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας με τη βοήθεια ιδιωτών επενδυτών. Σύμφωνα με μελέτη που δημοσιεύτηκε από τον (OECD, et al., 2016), ένα ΟΚΑ ορίζεται ως «μια σύμβαση με το δημόσιο τομέα ή με μια κυβερνητική αρχή, με την οποία ο εκδότης πληρώνει για την επίτευξη των βέλτιστων κοινωνικών αποτελεσμάτων σε συγκεκριμένους τομείς και μετακυλύει μέρος του οικονομικού ρίσκου στους επενδυτές». Με άλλα λόγια, η αποπληρωμή της επένδυσης κεφαλαίου εξαρτάται από την επιτυχία της κοινωνικής παρέμβασης. Επί της ουσίας, είναι συμβόλαια δανεισμού στα οποία ο χρηματοδότης, πληρώνεται ανάλογα με το βαθμό επίτευξης του στόχου, δηλαδή την αποτελεσματικότητα της χρηματοδοτούμενης επένδυσης (Werneck & Havemann, 2013). Ο όρος «ομόλογο» είναι παραπλανητικός σε αυτό το πλαίσιο. Στην

πραγματικότητα, δεν πρόκειται για ένα παραδοσιακού τύπου ομόλογο αλλά για μια διατομεακή συνεργασία, γνωστή και ως multi-stakeholder partnership. Σε μια ομολογία SIB συμμετέχουν τουλάχιστον ένας ή περισσότεροι πάροχοι κοινωνικών υπηρεσιών, ιδιώτες επενδυτές καθώς και το κράτος. Στόχος αυτής της συνεργασίας είναι η απαλοιφή ενός κοινωνικού προβλήματος μέσω κάποιας παρέμβασης ή η δημιουργία ενός πλαισίου προληπτικών μέτρων (Child, et al., 2016).

Υπάρχουν πέντε εμπλεκόμενα μέρη σε μια χρηματοδότηση ΟΚΑ (Hotford, 2018):

- Η ευνοούμενη ομάδα-στόχος (Service users) στην οποία παρέχονται κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. μακροχρόνια άνεργοι, νέοι με προβλήματα συμπεριφοράς, βραχυχρόνια κρατούμενοι).
- Η κοινωνική επιχείρηση (Social service or service provider), που παρέχει την υπηρεσία. Αυτός ο ρόλος μπορεί να λειτουργήσει, κυρίως, από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα κεφάλαια των επενδυτών για την υλοποίηση του εκάστοτε προγράμματος, και οι οποίοι στη συνέχεια αξιολογούνται όσον αφορά την επίτευξη των αρχικά, από όλους, συμφωνηθέντων στόχων από εξωτερικό φορέα.
- Οι κοινωνικοί επενδυτές (Outside Investors) που χρηματοδοτούν την παρέμβαση και αναλαμβάνουν το ρίσκο. Οι επενδυτές ενδιαφέρονται τόσο για τον κοινωνικό αντίκτυπο όσο και για την οικονομική απόδοση.
- Το κράτος (Government), από τα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από την εκπλήρωση του κοινωνικού σκοπού, προχωράει σε αποπληρωμή των επενδυτών καταβάλλοντας ποσό αξίας ίσης με το αρχικώς καταβληθέν προς επένδυση κεφάλαιο και ένα επιτόκιο. Το συνολικό ποσό αποπληρωμής είναι ανάλογο και εξαρτάται από το βαθμό επιτυχίας του προγράμματος. Εάν δεν επιτευχθούν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα βάσει συμφωνηθέντων όρων, ο χρηματοδότης χάνει ολόκληρο το ποσό της επένδυσης του. Συνεπώς, το κράτος, δεν αναλαμβάνει κανέναν οικονομικό κίνδυνο για πιθανή αποτυχία του ΟΚΑ.
- Το καθήκον του λεγόμενου διαμεσολαβητή-ενδιάμεσος (Intermediary) (π.χ. ενός ιδρύματος ή μιας τράπεζας) είναι να εξετάσει τη σκοπιμότητα ενός ΟΚΑ και να διαπραγματευτεί με τα όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, έτσι ώστε να καταστήσει την επένδυση βιώσιμη. Επιπλέον, ο συγκεκριμένος ρόλος

ασχολείται με τη μοντελοποίηση και δημιουργία του χρηματοοικονομικού εργαλείου καθώς και την εποπτεία της επένδυσης καθ' όλη τη διάρκεια της παρέμβασης (Hotford, 2018).

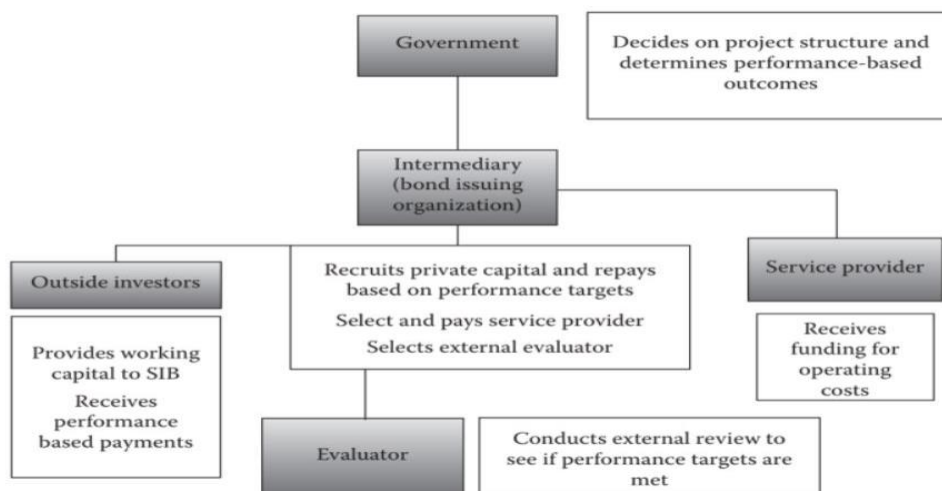
- Τέλος, ένας ανεξάρτητος αξιολογητής (external evaluator), ο οποίος παρακολουθεί και ελέγχει το στάδιο εφαρμογής

2.10.6 Εισαγωγή στον τρόπο λειτουργίας ενός ΟΚΑ

Ένα ΟΚΑ είναι ένας χρηματοδοτικός μηχανισμός που μεταθέτει τον κίνδυνο μη εκπλήρωσης των αρχικών στόχων στους επενδυτές. Όπως παρουσιάζεται και από τον παρακάτω Πίνακα, είναι ένα μοντέλο σύμπραξης μεταξύ Δημοσίου, Ιδιωτικού και Τρίτου Τομέα. Αρχικά, μια κυβερνητική αρχή επιλέγει προς επίλυση κάποιο κοινωνικό πρόβλημα και εν συνεχεία εξετάζει κάποια εναλλακτικά χρηματοοικονομικά εργαλεία προς χρηματοδότηση της συγκεκριμένης ανάγκης.

Ένας επενδυτής που αποσκοπεί σε θετικό κοινωνικό αντίκτυπο παρέχει χρηματοδότηση για τη παρέμβαση, η οποία χρησιμοποιείται ως κεφάλαιο κίνησης για έναν κοινωνικό οργανισμό, που είναι υπεύθυνος για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, την επίτευξη των συμφωνηθέντων αποτελεσμάτων και ενδεχομένως για την παροχή δεδομένων που σχετίζονται με αυτά (στάδιο αξιολόγησης, βλ. Πίνακα 6). Η μέτρηση είναι ένα κρίσιμο βήμα για τη διαδικασία ΟΚΑ. Με βάση αυτή και σε συνδυασμό με τους συμφωνηθέντες όρους πραγματοποιείται η πληρωμή στον επενδυτή, η σταδιακή αποδέσμευση της οποίας ξεκινάει από την εκάστοτε κυβέρνηση (Tzang, et al., 2020).

Πίνακας 6 Εμπλεκόμενα μέρη στον τρόπο λειτουργίας των ΟΚΑ

Πηγή: (Warner, 2015)

2.10.7 Περιγραφή Λειτουργίας των ΟΚΑ

Η έναρξη ενός ΟΚΑ απαιτεί προσπάθεια και προετοιμασία από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη καθώς οι κοινωνικές παρεμβάσεις που θα υποστηριχθούν από την εκάστοτε χρηματοδότηση, θα πρέπει να βασιστούν σε πραγματικές κοινωνικές ανάγκες ή να προλαμβάνουν κάποιο εντοπισμένο κοινωνικό πρόβλημα. Με βάση το σχεδιασμό του ενός προγράμματος, τα εμπλεκόμενα μέρη προχωρούν σε διαπραγμάτευση της σύμβασης και των όρων της, βάσει των οποίων το εκάστοτε κράτος αναλαμβάνει να αποπληρώσει τους επενδυτές, εάν και μόνο επιτευχθούν οι συμφωνημένοι όροι, δηλαδή βάσει της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων που θα προκύψουν. Τα στάδια, τα οποία οδηγούν στη δημιουργία ενός ΟΚΑ περιγράφονται εκτενώς, παρακάτω (Mulgan, 2015):

- **Πρώτο βήμα:** Εντοπισμός κοινωνικού προβλήματος και σχεδιασμός για πιθανή χρηματοδότηση
- **Δεύτερο βήμα:** Ένας διαμεσολαβητής εκδίδει το ΟΚΑ και αντλεί κεφάλαια από ιδιώτες επενδυτές.
- **Τρίτο βήμα:** ο διαμεσολαβητής μεταβιβάζει το ποσό της επένδυσης του ΟΚΑ σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα κεφάλαια ως κεφάλαιο κίνησης για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων και την παροχή υπηρεσιών βάσει έρευνας-μελέτης κοινωνικών αναγκών (που έχει προηγηθεί) και αποδεικτικών στοιχείων. Στο χρονικό διάστημα λειτουργίας του ομολόγου, ο διαμεσολαβητής συντονίζει όλα τα συμβαλλόμενα μέρη του ΟΚΑ και εποπτεύει όλα τα βήματα της λειτουργίας, όπως την

παρακολούθηση των ταμειακών ροών προστατεύοντας τους επενδυτές, ως μια δικλείδα ασφαλείας.

- Τέταρτο βήμα: οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί παρέχουν τις απαραίτητες υπηρεσίες προς την ομάδα-στόχο, βοηθώντας στην επίτευξη των κοινωνικών αποτελεσμάτων
- Πέμπτο βήμα: Ένας ανεξάρτητος αξιολογητής εξετάζει εάν τα τελικά αποτελέσματα που είχαν προβλεφθεί και συμφωνηθεί ως στόχοι κατά την δημιουργία του ΟΚΑ στους όρους της σύμβασης, έχουν επιτευχθεί. Εάν έχουν επιτευχθεί τμηματικά ή ολοκληρωτικά, το κράτος πληρώνει στον ενδιάμεσο το ανάλογο ποσοστό επίτευξης και διατηρεί το υπόλοιπο. Εάν δεν έχουν επιτευχθεί, το κράτος δεν οφείλει τίποτα σε κανένα εμπλεκόμενο μέρος.
- Έκτο βήμα: Εάν τα αποτελέσματα έχουν επιτευχθεί, οι επενδυτές θα εισπράξουν τα αρχικά τους κεφάλαια συν ένα ποσοστό απόδοσης. Οι αποδόσεις μπορεί να δομηθούν σε ολισθαίνουσα κλίμακα, το οποίο σημαίνει ότι όσο καλύτερα είναι τα αποτελέσματα, τόσο υψηλότερη είναι η απόδοση (έως ένα συμφωνημένο όριο). Αυτό θα κριθεί από διάφορους εξωτερικούς παράγοντες που συμβάλουν στην υλοποίηση ενός τέτοιου τύπου ομολόγου, όπως δικηγόρους, χρηματοοικονομικούς συμβούλους και ανεξάρτητο φορέα αξιολόγησης του προγράμματος. Ο ανεξάρτητος αξιολογητής θα καθορίσει με βάση τις μετρήσεις του τα αποτελέσματα και θα προσδιορίσει τη δυνατότητα αποπληρωμής του ομολόγου, σύμφωνα πάντα με τους πόρους που έχουν εξοικονομηθεί από τα δημόσια ταμεία και με τους καταγεγραμμένους όρους στην αρχική σύμβαση (Bohler, 2014).

2.10.8 Στατιστικά της αγοράς των ΟΚΑ

Το ενδιαφέρον για τα κοινωνικά ομόλογα αυξάνεται σε παγκόσμια κλίμακα (Hotford, 2018). Σήμερα, ο αριθμός των ΟΚΑ που έχουν δημιουργηθεί διεθνώς αγγίζει τα 138 σε 24 χώρες, με συνολικό κεφάλαιο χρηματοδότησης στα 441 εκατομμύρια δολάρια, επηρεάζοντας τις ζωές περισσότερων από 1,7 εκατομμύρια ανθρώπων. Επίσης, υπάρχουν αλλά 69, τουλάχιστον, που βρίσκονται σε φάση οριστικοποίησης και έναρξης και τα οποία θα δραστηριοποιηθούν σε κάποιες πρόσθετες κατηγορίες όπως στην υποστήριξη ενηλίκων με αυξημένες ανάγκες περίθαλψης. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η κατανομή των υφιστάμενων ΟΚΑ ανά πεδίο δράσης.

Πίνακας 7 Κατανομή υφιστάμενων ΟΚΑ ανά πεδίο δράσης

Είδη Ομολόγων Κοινωνικού Αντίκτυπου	Αριθμός	Ποσοστό
WORKFORCE DEVELOPMENT (44)	44	32%
HOUSING / HOMELESSNESS (23)	23	17%
HEALTH (22)	22	16%
CHILD AND FAMILY WELFARE (20)	20	14%
EDUCATION AND EARLY YEARS (14)	14	10%
CRIMINAL JUSTICE (12)	12	9%
POVERTY AND ENVIRONMENT (3)	3	2%
Σύνολα	138	100%

Πηγή: Συγγραφέας από Social Finance, 2022,

(<https://sibdatabase.socialfinance.org.uk>)

2.11 Αξιολόγηση ΟΚΑ

Η διαδικασία της αξιολόγησης είναι αναπόσπαστο κομμάτι της λειτουργίας ενός εγχειρήματος κοινωνικού αντίκτυπου και αποκτάει όλο και περισσότερη βαρύτητα για λόγους που θα τεθούν παρακάτω. Μόλις το 2010, ξεκίνησε το πρώτο και σήμερα υπάρχουν περισσότερα ενεργά ΟΚΑ από κάθε άλλη φορά, κατανεμημένα σε 24 χώρες σε όλο τον κόσμο, αξίας άνω των 400 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ, που σημαίνει όλο και περισσότερα εμπλεκόμενα μέρη.

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η αξιολόγηση ενός χρηματοοικονομικού εργαλείου όπως τα ΟΚΑ, είναι σημαντικό να πραγματοποιηθεί μέτρηση αποτελεσμάτων και κατά πόσο εξυπηρετήθηκε ο σκοπός δημιουργίας τους, που είχε συμφωνηθεί με τα εμπλεκόμενα μέρη σε πολύ πρώιμο στάδιο. Βάσει των μετρήσεων, πραγματοποιούνται, επίσης, οι πληρωμές των επενδυτών. Ακόμα σημαντικότερο ρόλο ως διαδικασία αποτελεί η αξιολόγηση αυτών καθώς με αυτό τον τρόπο εξετάζονται διάφοροι παράμετροι, όπως λόγοι αποτυχίας ενός προγράμματος, οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτή την περίπτωση και ο τρόπος εφαρμογής τους. Εν συνεχεία, δύναται να εξεταστεί ο κοινωνικός αντίκτυπος που προκάλεσε το εκάστοτε πρόγραμμα και εάν όντως προκλήθηκε από την εξυπηρέτηση του στόχου που είχε τεθεί ή λόγω των υφιστάμενων συνθηκών που θα μπορούσαν να ευνοήσουν μια κατάσταση σε κάθε περίπτωση (Child, et al., 2016).

Η διαδικασία της αξιολόγησης έχει βαρύνουσα σημασία καθώς αν δεν διεξαχθεί σωστά μπορεί να οδηγήσει έμμεσα σε πιστοληπτικές φούσκες ή οικονομικές κρίσεις, όπως της πιο πρόσφατης που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ το 2008 (Hotford, 2018). Οι (Child, et al., 2016) για την αξιολόγηση των ΟΚΑ χρησιμοποιούν τρεις διαστάσεις, υπευθυνότητα (accountability), μέτρηση απόδοσης (measurement) καθώς και βελτιστοποίηση κόστους (cost-effectiveness). Σε έκθεση του (OECD, et al., 2016), εντοπίζονται τέσσερα σημεία, τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για την πληρότητα μιας αξιολόγησης. Το πρώτο είναι η αναζήτηση και εύρεση της ομάδας-στόχου, όπου θα προσφερθεί η υπηρεσία και εν συνεχεία ο καθορισμός των ιδιαιτεροτήτων και των ειδικών χαρακτηριστικών της. Ένα άλλο σημείο είναι η σύνδεση της δραστηριότητας του ΟΚΑ με ένα ορατό αποτέλεσμα, το οποίο μεταφράζεται στο εάν το επιθυμητό αποτέλεσμα θα συνέβαινε με ή χωρίς την ύπαρξη της παρέμβασης. Όσον αφορά τις μετρήσεις απόδοσης των ΟΚΑ, υπάρχει μια συζήτηση ακαδημαϊκού χαρακτήρα γύρω από το δίλημμα του αν θα πρέπει να δίνεται τόση έμφαση στους οικονομοτεχνικούς όρους που έχουν τεθεί αρχικά σε ένα ΟΚΑ και εν συνεχεία στις πληρωμές των επενδυτών, ή αν θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η ανθρωπιστική πλευρά της στόχευσης των υπηρεσιών των ΟΚΑ (Warner, 2015).

2.12 Κριτική στη λειτουργία των ΟΚΑ

2.12.1 Οφέλη της λειτουργίας των ΟΚΑ

Από την παραπάνω ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, γίνεται αντιληπτό ότι υπάρχουν αρκετά οφέλη από την εφαρμογή των ΟΚΑ σε σχέση με πιο παραδοσιακά χρηματοδοτικά σχήματα. Με αναλυτικό παρατίθενται παρακάτω τα οφέλη αυτού του τύπου ομολόγων: (Princeton University, 2014):

- Αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας των κοινωνικών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων καθιερώνοντας ένα αξιόπιστο εργαλείο για τη μέτρηση της απόδοσης, την μεγέθυνση της δημιουργικότητας και την οικονομική ευελιξία. Στόχος είναι η βελτιστοποίηση στην κατανομή των πόρων, μεγιστοποιώντας, παράλληλα, τον αντίκτυπό τους σε επιλεγμένες πληθυσμιακές ομάδες και προωθώντας την αποτελεσματικότερη χρήση αυτού του χρηματοοικονομικού εργαλείου.
- Επί προσθέτως, τα ΟΚΑ δημιουργούν χώρο για τον διαμεσολαβητή να συνάπτει συμβάσεις με διάφορους παρόχους υπηρεσιών για την αντιμετώπιση ενός κοινωνικού προβλήματος μέσα στο πλαίσιο λειτουργίας ενός χρηματοδοτικού εργαλείου. Η συλλογή παρόχων υπηρεσιών με διαφορετικά χαρακτηριστικά προσφέρει μια σφαιρική προσέγγιση στα κοινωνικά ζητήματα που έχουν υποδειχθεί και κατά συνέπεια βελτιώνει την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής ενός ΟΚΑ.
- Τόνωση της συνέργειας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και σύμπτυξη των αντιφάσεων τους με σκοπό να αντιμετωπιστούν κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα. Τα ΟΚΑ πλαισιώνουν το περιβάλλον μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για υπεύθυνες κοινωνικές επενδύσεις. Για παράδειγμα, τον Φεβρουάριο του 2012, κυβερνητικοί αξιωματούχοι της Νέας Υόρκης εξέδωσαν ΟΚΑ αξίας 9,6 εκατομμυρίων δολαρίων για κοινωνική επανένταξη κρατουμένων μετά την έκτιση της ποινής τους. Αυτό το ΟΚΑ επέτρεψε στο Manpower Demonstration Research Corporation (MDRC) (ενδιάμεσος), στη Goldman Sachs (επενδυτής) και στο Osborne Association and Friends of Island Academy (μη κερδοσκοπικός οργανισμός-πάροχος υπηρεσιών) να συνεργαστούν με σκοπό τη σύνταξη των απαραίτητων διαδικασιών για τη δημιουργία ενός βιώσιμου και καινοτόμου εργαλείου και την παροχή λύσης

σε ένα κοινωνικό ζήτημα. Εκτός του πλαισίου διαπραγμάτευσης που προσέφερε το συγκεκριμένο χρηματοοικονομικό εργαλείο, οι συμβαλλόμενοι όπως ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός και η τράπεζα της οποίας πρωταρχικός σκοπός λειτουργίας είναι το κέρδος θα είχαν πολύ περιορισμένες, ή και μηδενικές επαφές μεταξύ τους υπό διαφορετικές περιστάσεις.

- Χρηματοδότηση μη ελκυστικών, πολιτικά, πρωτοβουλιών. Οι πολιτικοί έχουν τη δυνατότητα να εργαλειοποιήσουν τους πόρους που προσφέρονται είτε από τον κρατικό προϋπολογισμό είτε από κοινοτικά προγράμματα είτε από ένα ΟΚΑ με βάση την πολιτική τους ατζέντα. Ο τρόπος πληρωμής των ΟΚΑ πραγματοποιείται βάσει της επίτευξης των πρωταρχικών συμφωνηθέντων από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη στόχων (pay-for-success) και παράλληλα μειώνει το ρίσκο του δημόσιου τομέα, εξοικονομώντας στους φορολογούμενους το κόστος των αποτυχημένων προσπαθειών. Με αυτό τον τρόπο, οι φιλικά προσκείμενοι ψηφοφόροι του πολιτικού που συνέβαλε στην επιλογή και χρήση ενός ΟΚΑ είναι λιγότερο πιθανό να εναντιωθούν σε αυτή λόγω του δεν μεταβιβάζεται κάποια ευθύνη χρέους προς αυτούς ως πολίτες ενός κράτους σε περίπτωση αποτυχίας επίτευξης του επιθυμητού αποτελέσματος. Με την παροχή χρηματοδότησης ενός ΟΚΑ, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής μπορούν να εφαρμόζουν κοινωνικές δράσεις χωρίς να αυξάνουν τις εκροές του κρατικού προϋπολογισμού. Με αυτό τον τρόπο, τα κοινωνικά προβλήματα που δείχνουν κοστοβόρα, ως προς τις δαπάνες επίλυσης τους, και συνήθως, πολιτικά, μη ελκυστικά, αντιμετωπίζονται από το λαό θετικά.
- Ενεργοποίηση και συμπερίληψη μη κερδοσκοπικών οργανισμών στο οικονομικό σύστημα. Τα ΟΚΑ επιτρέπουν στους παρόχους υπηρεσιών να επιχορηγούνται προκαταβολικά για την κάλυψη των αναγκών τους. Αυτό σημαίνει ότι οι πάροχοι υπηρεσιών μπορούν να κλιμακώσουν γρήγορα την εφαρμογή υφιστάμενων μοντέλων που έχουν αποδειχθεί επιτυχημένα στο παρελθόν βάσει της εμπειρίας τους για να επιτύχουν το στόχο τους. Τα συγκεκριμένα εργαλεία δημιουργούν, επί της ουσίας κάποιες πρόσθετες πηγές χρηματοδότησης προς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς ώστε να μπορούν να επεκτείνουν τις υπηρεσίες και τις λειτουργίες τους. Οι ιδιώτες επενδυτές, και τα κυβερνητικά κεφάλαια, είναι οι βασικοί πυλώνες για τη συλλογή του αρχικού κεφαλαίου για την έναρξη των διαδικασιών που προβλέπονται.

2.12.2 Αδυναμίες των ΟΚΑ

Σύμφωνα με το (Princeton University, 2014), το μοντέλο ΟΚΑ διακατέχεται και από ορισμένες αδυναμίες και προκλήσεις, όπως επισημαίνεται στα κάτωθι:

- Τα ΟΚΑ απαιτούν περιορισμένες δαπάνες και ποσοτικές μετρήσεις. Τα θέματα που μπορούν να αντιμετωπιστούν από την επιλογή των ΟΚΑ ως εναλλακτικά χρηματοδοτικά εργαλεία από μία κυβέρνηση μπορεί να είναι η εξοικονόμηση πόρων και αξιόπιστες αξιολογήσεις ποσοτικών μέτρων επίτευξης στόχων από ανεξάρτητο φορέα. Παρόλα αυτά, πολλά κοινωνικά ζητήματα δεν παρουσιάζουν δυνατότητες εξοικονόμησης πόρων ή δεν δύναται να αξιολογηθούν με βάση ποσοτικές μετρήσεις. Τα συγκεκριμένα θέματα είναι δύσκολο να αναγνωρισθούν και είναι πιθανό να αγνοηθούν κατά τη διαδικασία δημιουργίας ενός ΟΚΑ καθώς δεν λαμβάνονται υπόψη ως παράμετροι λόγω της φύσης του εργαλείου. Για παράδειγμα, η φυλετική ανισότητα δεν δύναται να μετρηθεί με ευκολία και η ερμηνεία των αποτελεσμάτων που ίσως είναι απαραίτητα για την αξιολόγηση του εργαλείου, υπάρχει το ενδεχόμενο να μην παρέχει χρήσιμες πληροφορίες.
- Αυξημένες διοικητικές δαπάνες και βιωσιμότητα εργαλείου. Η περίπλοκη δομή των ΟΚΑ δημιουργεί δυσκολίες στα εμπλεκόμενα μέρη κατά τη διαδικασία ωρίμανσης του και θα μπορούσαν να καταστούν ακόμα και αποθαρρυντικά για τη συμμετοχή τους. Η πολυπλοκότητα τους σημαίνει υψηλότερο διοικητικό κόστος και δημιουργεί μεγαλύτερες πιθανότητες σύγχυσης για τους εμπλεκόμενους. Κατά συνέπεια, τα ΟΚΑ ως επιλογή εργαλείου κοινωνικής επένδυσης αξίζει να χρησιμοποιηθούν στην περίπτωση που επιτυγχάνουν αξιοσημείωτες μειώσεις κόστους για την παροχή υπηρεσιών, το οποίο, ίσως, να μην είναι δυνατό αν δεν εφαρμοστεί σε αρκετά μεγάλη κλίμακα (οικονομίες κλίμακας).
- Περιφρόνηση συστημικών προβλημάτων. Όσον αφορά τον πολιτικό βίο μίας χώρας, η προσφάτως, αυξανόμενη συζήτηση για τα ΟΚΑ μπορεί να αποσπά την προσοχή από πιο ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις κοινωνικής πολιτικής. Σε ένα παράδειγμα, όπου ο στόχος της δημιουργίας ενός ΟΚΑ μπορεί να είναι η μείωση των ποσοστών υποτροπής των φυλακισμένων με στοχευμένο τρόπο, μπορεί να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι αγνοούνται από τις θεσμικές αρχές ενός κράτους οι πρωταρχικοί λόγοι που να διαγωνίζονται ένα συστηματικό

πρόβλημα, όπως οι συνθήκες ακραίας φτώχειας που υφίστανται σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες και οι οποίες οδηγούν ως συνέπεια σε αυξημένες φυλακίσεις. Αυτό σημαίνει ότι οι πολιτικοί μιας χώρας μπορεί να μην εστιάζουν στην πηγή ενός προβλήματος, αλλά σε μια επίκαιρη και επιφανειακή λύση που θα εξυπηρετήσει τα συμφέροντα και το έργο τους.

- Το οικονομικό κίνητρο. Πριν θεωρηθεί ότι ο κοινωνικός αντίκτυπος είναι ο στόχος της δημιουργίας ενός ΟΚΑ, πρέπει να ληφθεί υπόψη και η πραγματική φύση του εργαλείου το οποίο δεν μπορεί να ξεφύγει από τις αρχές της αγοράς των ομολόγων ως χρηματοοικονομικά προϊόντα, στα οποία έγινε αναφορά σε προγενέστερη φάση. Τα προϊόντα αυτά, έχουν ως πρωταρχικό στόχο το κέρδος, και τα εμπλεκόμενα μέρη - και συγκεκριμένα ο ιδιωτικός τομέας - στη δημιουργία ενός ΟΚΑ, εξαρτώνται και βασίζονται πολλές φορές στα προσδοκώμενα έσοδα και οφέλη που θα επιφέρουν. Πρέπει να ληφθεί υπόψη, λοιπόν, κατά την επιλογή και εφαρμογή ενός ΟΚΑ πως το επενδυτικό μέρος μπορεί να έχει διαφορετική φιλοσοφία επί του τελικού στόχου, η οποία δύναται κατά περίπτωση να μην φιλικά προσκείμενη προς το κοινό καλό. Αυτό σημαίνει ότι με την χρήση των ΟΚΑ ως βέλτιστη επιλογή εναλλακτικού εργαλείου επενδύσεων, οι υπηρεσίες πρόνοιας ανοίγονται στην ελεύθερη αγορά και στους σχετικούς κινδύνους που τη διακατέχουν.

3 Κεφάλαιο: Ανάλυση μελέτης περίπτωσης

3.1 Η περίπτωση Ομολόγου Κοινωνικού Αντίκτυπου της φυλακής Peterborough

Το πρώτο ΟΚΑ ξεκίνησε στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2010 για να χρηματοδοτήσει ένα πιλοτικό κοινωνικό πρόγραμμα που σχετίζεται με την κοινωνική αποκατάσταση (εργασιακή επανένταξη) κρατουμένων στην περιοχή Peterborough (Davies, 2014). Ο στόχος αυτού του κοινωνικού προγράμματος ήταν η μείωση του ποσοστού υποτροπής και παραβατικότητας, σε συνδυασμό με την ομαλή ένταξη στον κοινωνικό ιστό για τους άνδρες κρατούμενους ηλικίας άνω των 18 ετών, που είχαν καταδικαστεί σε ποινή φυλάκισης, αυστηρά, λιγότερο των δώδεκα μηνών⁶, τόσο κατά την παραμονή τους στη φυλακή, όσο και μετά την αποφυλάκιση τους (Disley & Rubin, 2014). Το 2010, ο ενδιαμέσος χρηματοοικονομικός οργανισμός Social Finance ανέλαβε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης του Ηνωμένου Βασιλείου, τον συντονισμό καθώς και την εύρεση επενδυτών για τη χρηματοδότηση αυτού του κοινωνικού Προγράμματος. Το Πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε με 5 εκατομμύρια στερλίνες ή 8 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ για την προκαταβολική πληρωμή οργανισμών του Τρίτου Τομέα που συμμετείχαν και την έναρξη του. Οι όροι που καθορίστηκαν για αυτό το ομόλογο ήταν σαφείς: το έργο διεξάγεται σε μια περίοδο 8 ετών με παροχή βοήθειας σε τρεις ομάδες των 1000 κρατουμένων. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης σε συνάρτηση με το Big Lottery Fund (Δημόσιος Οργανισμός διαχείρισης κληρώσεων λαχείων του Η.Β.) θα εξοφλούσαν το δάνειο που είχε εκδοθεί για την κάλυψη του στόχου, εφόσον είχαν επιτευχθεί τα συμφωνηθέντα αποτελέσματα (Schinckus, 2018).

Εάν το ποσοστό υποτροπής ή αλλιώς το ποσοστό εγκληματικότητας είχε μειωθεί κατά τουλάχιστον 10% για κάθε ομάδα ή κατά 7,5% συνολικά, τότε βάσει συμφωνηθέντων όρων, μια πληρωμή θα καταβάλλονταν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης του Ηνωμένου Βασιλείου και από το Big Lottery Fund από 2,5% με ανώτατο όριο απόδοσης στο 13% σε ετήσια απόδοση (Disley, et al., 2011). Η

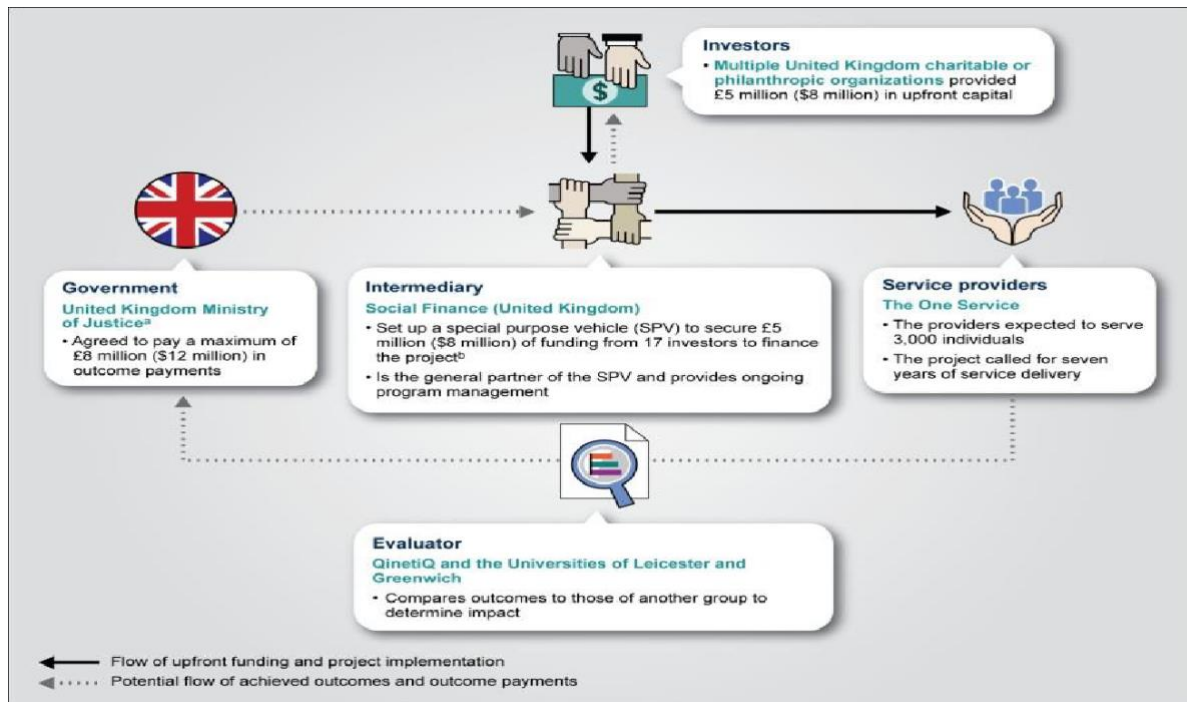
⁶ Έχει υπολογιστεί ότι το οικονομικό όφελος για ένα κράτος, από την αποτροπή ενός πρώην κατάδικου, από μία νέα υποτροπή, ανέρχεται στα 50.000 δολάρια ΗΠΑ. Σε αυτό το ποσό περιλαμβάνονται δικαστικές δαπάνες, διαμονή και σίτιση στη φυλακή, ένδυση, επιπλέον προσωπικό ασφαλείας (Carè, 2019)

απόδοση που δίνει το ομόλογο είναι ευθέως ανάλογη με την πτώση του ποσοστού υποτροπής. Επειδή το ποσοστό εκ νέου καταδίκης υπολογίζεται με βάση την περίοδο ενός έτους, ένα έτος μετά την απελευθέρωση κάθε ομάδας, θα απαιτούνταν εκτίμηση του αντίκτυπου του προγράμματος στο ποσοστό εγκληματικότητας. Τα ΟΚΑ κυκλοφόρησαν τον Σεπτέμβριο του 2010 αλλά εφαρμόστηκαν τον Ιανουάριο του 2011, πράγμα που σήμαινε ότι το πρώτο αποτέλεσμα μετρήθηκε μετά από τρία χρόνια από την πρόσληψη της πρώτης ομάδας, υπονοώντας ότι η πρώτη πληρωμή πραγματοποιήθηκε μετά το τέταρτο έτος το 2014 (Nicholls & Tomkinson, 2015).

Μέχρι σήμερα, τα πρώτα αποτελέσματα που βασίζονται στο ΟΚΑ Peterborough θεωρούνται μικτά. Για τα δύο πρώτα χρόνια λειτουργίας του Προγράμματος, μέχρι το 2013, τα ποσοστά υποτροπής της πρώτης ομάδας στην οποία πραγματοποιήθηκε η παρέμβαση, βάσει αξιολόγησης, ήταν ενθαρρυντικά καθώς μειώθηκε κατά 8,4 ποσοστιαίες μονάδες η παραβατικότητα. Παρόλα αυτά, απέτυχε να φτάσει το σημείο αναφοράς του 10% και έτσι να προκαλέσει κάποια εκταμίευση στους επενδυτές (Jolliffe & Hedderman, 2014). Για αυτό το λόγο στράφηκαν προς τον δεύτερο όρο, που ήταν η συνολική μείωση εγκληματικότητας, δηλαδή και των τριών ομάδων, κατά 7,5 ποσοστιαίες μονάδες (Social Finance, 2014).

Στα μέσα του 2015, το πρόγραμμα έλαβε τέλος, λόγω κάποιας μεταρρύθμισης του βρετανικού σωφρονιστικού συστήματος (Chamaki, et al., 2018). Ωστόσο, το ποσοστό παραβατικότητας στη δεύτερη ομάδα, εκείνο το έτος, μειώθηκε κατά 9,74 ποσοστιαίες μονάδες, το οποίο αυτομάτως σήμαινε ότι το συνολικό ποσοστό και των δύο ομάδων, άγγιξε το 9% και το οποίο είχε ως φυσικό επακόλουθο την πλήρη πληρωμή των επενδυτών (Child, et al., 2016). Η ετήσια απόδοση του ομολόγου ανερχόταν στο 3%. Στο παρακάτω σχήμα παρουσιάζεται εκτενώς και η λειτουργία του εν λόγω ομολόγου.

Πίνακας 8 Μοντέλο Λειτουργίας ΟΚΑ Φυλακής Peterborough

Πηγή: (United States Government Accountability Office, 2015)

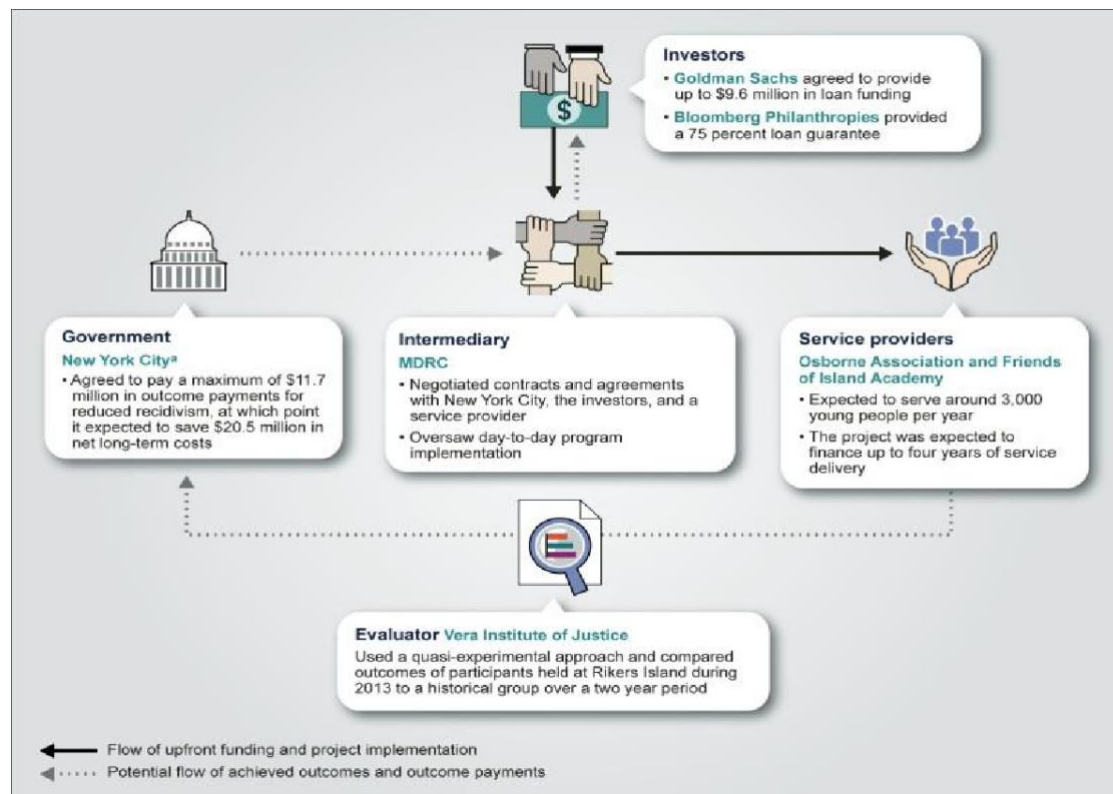
3.2 Περιεκτική ανάλυση μελέτης περίπτωσης Φυλακής Rikers Island

Σύμφωνα με τον (Andrikopoulos, 2020), παρόμοιο πρόγραμμα με το προαναφερθέν εφαρμόστηκε στην άλλη άκρη του Ατλαντικού και συγκεκριμένα στη Φυλακή Riker Island της Νέας Υόρκης, το 2012. Το πρόγραμμα στόχευε στην μείωση της παραβατικότητας των εφήβων ηλικίας 16 έως 18 ετών, οι οποίοι σύμφωνα με έρευνα, μετά το χρονικό ορόσημο της αποφυλάκισης τους από την εν λόγω φυλακή είχαν περίπου 50% πιθανότητες να επιστρέψουν σε αυτή μέσα σε διάστημα ενός έτους. Σε σχέση με την περίπτωση του Peterborough, τρεις χιλιάδες άτομα αναμενόταν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα κάθε χρόνο με παροχή υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης. Η αποπληρωμή της επένδυσης εξαρτιόταν από τον αριθμό διανυκτερεύσεων της ομάδας-στόχου στην φυλακή.

Για την εφαρμογή του συγκεκριμένου προγράμματος, οι εμπλεκόμενοι που ανέλαβαν ως συμβαλλόμενοι του προγράμματος ήταν ως πάροχοι υπηρεσιών οι ΜΚΟ Osborne Association και Friends of Island Academy, από πλευράς κράτους ο Δήμος της Νέας Υόρκης, ως διαμεσολαβητής η ΜΚΟ Manpower Demonstration Research Corporation (MDRC) και ως επενδυτής η Goldman Sachs με παροχή χρηματοδότησης αξίας 9,6 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ (βλ. Πίνακα 9).

Μετά την αξιολόγηση του Προγράμματος, το 2015, από το Ινστιτούτο Βέρα, που είχε αναλάβει το συγκεκριμένο ρόλο, το ΟΚΑ οδηγήθηκε στην άμεση ολοκλήρωση του και στη μη καταβολή του καθορισμένου ποσού προς τον Επενδυτή από το Δήμο της Νέας Υόρκης, καθώς δεν ήταν δυνατό να μετρηθεί ο κοινωνικός αντίκτυπος της επένδυσης και να διαπιστωθεί ότι η κοινωνική αλλαγή προήλθε από την από την ίδια την παρέμβαση και όχι από άλλους παράγοντες. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την λειτουργία της εφαρμογής του συγκεκριμένου ΟΚΑ ήταν ότι παρόλη την μη εκπλήρωση των συμφωνηθέντων όρων του, δεν επιβαρύνθηκαν οικονομικά οι πολίτες της χώρας, συλλέχθηκαν στατιστικά δεδομένα για επανασχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής του Δήμου, και άνοιξε το δρόμο για τη χρήση εναλλακτικών μοντέλων χρηματοδότησης για την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων, ακόμα και σε περιόδους οικονομικών κρίσεων και δημοσιονομικής λιτότητας.

Πίνακας 9 Μοντέλο λειτουργίας ΟΚΑ Φυλακής Rikers Island

Πηγή: (United States Government Accountability Office, 2015)

Παρατηρείται ότι τα δύο προγράμματα είχαν παρεμφερή στόχο επίτευξης, παρόλα αυτά και τα δύο δεν ολοκληρώθηκαν πλήρως και μάλιστα το δεύτερο δεν προέβη σε καμία αποπληρωμή κεφαλαίου προς τον επενδυτή. Θα πρέπει να αναλυθούν εις βάθος οι παράγοντες που οδήγησαν στην αποτυχία του δεύτερου προγράμματος προκειμένου να μην ξανασυμβεί και να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για επόμενες προσπάθειες.

4 Κεφάλαιο: Συμπεράσματα

Με στόχο την περιγραφή των συνθηκών και τη δημιουργία ενός πλαισίου μέσα στο οποίο λειτουργούν και αναπτύσσονται τα ΟΚΑ, συντάχθηκε η εν λόγω εργασία. Η εργασία ξεκίνησε με τη συστηματική επισκόπηση των εννοιολογικών προσδιορισμών αρκετών εισαγωγικών όρων όπως της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και του Τρίτου Τομέα. Η ιστορική αναδρομή αυτών των δύο εννοιών και με βάση το γεωγραφικό τόπο ανάπτυξής τους κατέδειξε τις διαφορές μεταξύ τους και καθόρισε το θεωρητικό τους πλαίσιο. Η διαφορά προσεγγίσεων, πχ. μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης εξηγεί τη διαφοροποίηση που μπορεί να προκύψει στις μορφές της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, σε τυπικές και άτυπες (Chamaki, et al., 2018).

Η αναποτελεσματικότητα, ορισμένες φορές των κρατικών προγραμμάτων και η δυσκολία του δημόσιου τομέα να ανταπεξέλθει στις κοινωνικές ανάγκες σημαίνει ότι τα Ομόλογα Κοινωνικού Αντίκτυπου είναι ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια του κρατικού μηχανισμού. Η κινητοποίηση των κεφαλαίων του ιδιωτικού τομέα για κοινωνικούς σκοπούς και η κοινωνική καινοτομία δεν είναι πλέον μια επιθυμία αλλά μια πραγματικότητα (Berndt & Wirth, 2018). Σήμερα, μετά από δέκα χρόνια εφαρμογής, το μοντέλο των ομολόγων κοινωνικού αντίκτυπου είναι ένα προϊόν που έχει τη δυνατότητα κοινωνικής αλλαγής στηρίζοντας τις τάσεις της κοινωνικής καινοτομίας, της κοινωνικής οικονομίας και της μεταλαμπάδευσης γνώσεων σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (Hotford, 2018). Τα κεφάλαια που θα προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα δεν θα στηρίζουν μόνο προγράμματα του δημόσιου τομέα αλλά θα προσφέρουν και τη δυνατότητα ανάπτυξης, προσφέροντας υπηρεσίες σε πληθυσμιακές ομάδες που πρότινος δεν υπήρχε η δυνατότητα να υποστηριχθούν. Παρόλα αυτά, δεν είναι όλοι υπέρμαχοι της χρήσης των ΟΚΑ ως τη βέλτιστη επιλογή χρηματοδότησης κοινωνικών αναγκών, καθώς όπως επισημαίνουν υπάρχουν ακόμα αρκετοί παράγοντες που πρέπει να αποσαφηνιστούν και να αναλυθούν και οι οποίοι δεν επισημαίνονται από την υπάρχουσα βιβλιογραφία λόγω της θετικής στάσης που τηρείται από την ακαδημαϊκή κοινότητα απέναντι στο εργαλείο (Sinclair, et al., 2019).

Για το λόγο αυτό, προτείνεται περαιτέρω εξέταση των παραγόντων που επηρεάζουν τα αποτελέσματα ενός ΟΚΑ, καθώς από αυτούς εξαρτώνται ενέργειες όπως η

αποπληρωμή της επένδυσης, η παροχή της υπηρεσίας προς την ομάδα-στόχο και η συνέχιση λειτουργίας του εργαλείου. Προς μελλοντική μελέτη θα μπορούσε να προταθεί, επίσης, η δημιουργία δικλίδων ασφάλειας για την ομαλή λειτουργία του ομολόγου με στόχο την ελαχιστοποίηση του ρίσκου αποτυχίας και την διασφάλιση της παροχής υπηρεσίας στο χρόνο, καθώς στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας οι λήπτες μιας υπηρεσίας ή μιας παρέμβασης είναι συνήθως ευπαθείς και ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, το οποίο σημαίνει πραγματικές ζωές ανθρώπων και όχι νούμερα. Προκειμένου, επίσης, να υπάρξουν ασφαλή δεδομένα από εμπειρίες εφαρμογής ΟΚΑ, θα μπορούσαν να μελετηθούν ΟΚΑ σε διάφορες χώρες, με διαφορετικά χαρακτηριστικά όπως, οικονομικά, δημογραφικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά και διαφορετικά είδη παροχών. Επίσης, σε μια εποχή τεχνολογικής καινοτομίας και δημιουργικότητας, θα μπορούσαν να εξεταστούν και εντελώς εναλλακτικοί τρόποι χρηματοδότησης, όπως ΟΚΑ βασισμένο σε κρυπτονομίσματα όπου θα πρέπει, για τη μελέτη του να ληφθούν υπόψη πρόσθετοι παράγοντες όπως οι μεγάλες διακυμάνσεις των τιμών αυτών κατά τη διάρκεια των οικονομικών τους κύκλων.

Κλείνοντας με τη φράση που ανοίγει το παράθυρο στη θεματική συζήτηση αυτής της εργασίας, όσον αφορά την ορθή επιλογή του ομολόγου κοινωνικού αντίκτυπου ως μια ασφαλή επιλογή εφαρμογής χρηματοδότησης κοινωνικών σκοπών, το ντοκιμαντέρ «Η αόρατη καρδιά» τονίζει τη σημερινή αδιαφορία των πολιτών απέναντι στον ανθρώπινο πόνο και τη οικονομική εκμετάλλευση των κοινωνικά αναξιοπαθούντων. Στο ντοκιμαντέρ υπογραμμίζεται πως ένα τέτοιο εργαλείο δεν είναι η λύση στα κοινωνικά προβλήματα και πως η φιλοσοφία των επενδυτών ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις, όπου υπάρχει το υπόβαθρο του κοινωνικού αντίκτυπου, δεν μπορεί να ξεφύγει από το παγιωμένη επιλογή υπέρ του κέρδους έναντι του ανθρώπου.

Το συγκεκριμένο χρηματοδοτικό εργαλείο έχει ολοκληρώσει περίπου ένα κύκλο μιας δεκαετίας. Απαιτείται κάποιο πρόσθετο χρονικό διάστημα για να έχουμε τα ξεκάθαρη εικόνα για το πραγματικό αποτέλεσμα της υιοθέτησης και εφαρμογής του. Σε κάθε περίπτωση, υπάρχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, όπως και με κάθε επιλογή και είναι στο χέρι του εκάστοτε κρατικού μηχανισμού που θα θελήσει είτε λόγω

συνθηκών, είτε λόγω αλλαγής πολιτικής να βελτιστοποιήσει την εφαρμογή με γνώμονα πάντα τον ανθρώπινο παράγοντα.

Βιβλιογραφία

- Adatto, Suzanne, και Paul Brest. *The Pay for Success Handbook*. 2020.
- Albertson, K., C. Fox, C. O'Leary, G. Painter, K. Bailey, και J. Labarbera. *ayment By Results And Social Impact Bonds – Outcome-based payment systems in the UK and US*. Policy Press, 2018.
- Andrikopoulos, Andreas. «Social finance: An outline.» *International Review of Financial Analysis* , 2020.
- Baxter, P., και S. Jack. «Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers.» *The Qualitative Report* (The Qualitative Report) 13, αρ. 4 (2008): 544-559.
- Berg, B.L. *Qualitative research methods for the social sciences*. Boston: Allyn and Bacon, 2001.
- Berndt, Christian, και Manuel Wirth. «Market, metrics, morals: The Social Impact Bond as an emerging social policy instrument.» *Geoforum*, 2018: 27-35.
- Bohler, N. *Social Impact Bonds in Emerging and Developing Countries: A Feasibility Analysis*. Social Impact Bonds in Emerging and Developing Countries: A Feasibility Analysis: AV Akademikerverlag, 2014.
- Borzaga, Carlo, και Ermanno Tortia. «Social Economy Organisations and the Theory of the Firm.» Στο *The Social Economy. Building inclusive economies*, 23-60. Paris: OECD, 2007.
- Bryman, A. . *Mixed methods: A four volume set*. Thousand Oaks:: Sage Publications, 2006.
- Carè, R. «Social Impact Bond – Beyond Financial Innovation.» Στο *Sustainable Financial Innovations*, του/της karen Wendt, 149-171. CRC Press, 2019.
- Case, J.M., και G. Light. «Emerging methodologies in engineering education research.» *Journal of Engineering Educatio* 100, αρ. 1 (2011): 186-210.
- Certo, S.T., και T. Miller. «Social entrepreneurship: Key issues and concepts.» *Business Horizons*, 2008: 267-271.
- Chamaki, Foroogh Nazari, Paul Glenn Jenkins, και Majid Hashemi. «Social Impact Bonds: Implementation, Evaluation, and Monitoring.» *International Journal of Public Administration*, 2018: 289-297.

Chaves, Rafael, και Jose Luis Monzon. «Recent Evolutions of the Social Economy in the European Union.» *working paper CIRIEC 2019/02*. European Economic and Social Committee, 2019.

Child, Curtis, Benjamin Gibbs, και Kristie Rowley. «Paying for success: An appraisal of social impact bonds.» *Global Economics and Management Review* , 2016: 1-10.

Davies, R. «Social Impact Bonds: Private Finance That Generates Social Returns, European Parliament Research Service.» European Parliament. 2014. <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/538223-Social-impact-bonds-FINAL.pdf> (πρόσβαση 11 2022).

Deakins, D., και M. Freel. *Επιχειρηματικότητα και μικρές επιχειρήσεις*. 2nd. Μοντάζ: Βικτώρια Πέκκα Οικονόμου. Αθήνα: Rosili, 2017.

Defourny, Jacques, Lars Hulgard, και Victor Pestoff. *Social Enterprise and the Third Sector. Changing European Landscapes in a Comparative Perspective*. Routledge, 2014.

Defourny, Jacques, και Patrick Develterre. «The Social Economy: The Worldwide Making of a Third Sector.» Στο *L'économie sociale au Nord et au Sud*. 1999.

Delors, Jacques. «The European Union and the third sector.» Κεφ. 10 στο *The Third Sector in Europe*, του/της Adalbert Evers και Jean-Louis Laville. Edward Elgar Publishing, 2004.

Disley, E., Jennifer Rubin, Emily Scraggs, Nina Burrowes, και Deirdre May Culley. *Lessons learned from the planning and early implementation of the Social Impact Bond at HMP Peterborough*. Technical, Ministry of Justice UK, RAND, 2011.

Disley, E., και J. Rubin. *Phase 2 report from the payment by results social impact bond pilot at hmp peterborough*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/325738/peterborough-phase-2-pilot-report.pdf, Ministry of Justice UK, 2014.

Duran, D. K., L. M. Gogan, και V. Duran. «A Possible Approach for Managing Bonds Portfolio.» *Procedia Economics and Finance* 23 (2015): 47-53.

Ebrahim, A. «Nonprofit agency challenges.» *Journal of Policy Analysis and Management*, 2010: 628-632.

European Commission. *Social economy in the EU*. 2022. https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu_en (πρόσβαση November 2022).

Fayolle, A. *andbook of Research in Entrepreneurship Education. International Perspectives*. Cheltenham: Edward Elgar, 2010.

Fuller, D., και A. E. G. Jonas. «Alternative financial spaces.» Στο *Alternative financial spaces*, του/της A. Leyshon, L. Roger και C. C. Williams. London: SAGE, 2003.

Gough, I. *Η πολιτική οικονομία του κοινωνικού κράτους*. Μετάφραση: Λ. Βατικιώτης. Αθήνα: Σαββάλας, 2008.

Grimwood, G.B., T. Edmonds, F. McGuinness, T. Powell, N. Roberts, και W. Wilson. «Delivering Public Services: The Growing Use of Payment by Results.» Στο *Pay For Success Projects – Government Procedures and Operations*, του/της M. Holt, 119-148. New York: Nova Publishers, 2016.

Gruyter, Elaine de, Dennis Petrie, Nicole Black, και Philip Gharghori. «Attracting investors for public health programmes with Social Impact Bonds.» *Public Money & Management*, 2020: 225-236.

Hansmann, H. «Economic theories of nonprofit organizations.» Στο *The Nonprofit Sector*, του/της W. Powell. New Haven: Yale University Press, 1987.

Harvie, David , και Robert Ogman. «The broken promises of the social investment market.» *EPA: Economy and Space* (SAGE journals) 51, αρ. 4 (2019): 1-25.

Hotford, Thomas. «Social Impact Bonds as a Financial Innovation – an Evolutionary Economic Approach.» Στο *German-Turkish Perspectives on IT and Innovation Management*, 351–359. Springer Gabler, 2018.

Jessop, B. . *The Future of the Capitalist State*. Cambridge: Polity, 2002.

Jolliffe, D., και 2014 Hedderman. «Peterborough social impact bond: Final report on cohort 1 analysis.» QinetiQ Proprietary. 2014. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341684/peterborough-social-impact-bond-report.pdf (πρόσβαση 11 2022).

Kerlin, J. A. . «Social Enterprise in the United States and Europe: Understanding and Learning from the Differences.» *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 17, αρ. 3 (2006): 247-263.

Kosmynin, Mikhail, και Sarah L. Jack. «Alternative investing as brokering: The embedding process of a Social Impact Bond model in a local context.» *Journal of Business Venturing Insights* 17 (2022).

Kuhn, T. *Η Δομή των επιστημονικών επαναστάσεων* (μτφρ. Γ. Γεωργακόπουλος και Β. Κάλφας). Μοντάζ: Β. Κάλφας. Θεσσαλονίκη: Σύγχρονα Θέματα, 1981.

Morano, Pierluigi, Francesco Tajani, Felicia Di Liddo, και Debora Anelli. «A Feasibility Analysis of The Refurbishment Investments in The Italian Residential Market.» *Sustainability* 12, αρ. 6 (2020): 1-20.

Mulgan, G. «Social Finance – Does “investment” add values?» Στο *Social Finance*, του/της A. Nicholls, R. Paton και J. Emerson. Social Finance: Oxford University Press, 2015.

Nicholls, A., και E. Tomkinson. «The Peterborough Pilot Social Impact Bond.» Στο *Social Finance*, του/της A. Nicholls, R. Paton και J. Emerson, 335-380. Oxford: Oxford University Press, 2015.

Noya, Antonella, και Emma Clarence. *The Social Economy : Building Inclusive Economies*. Paris : OECD Publishing, 2007.

OECD, Stellina Galitopoulou, και Antonella Noya. *OECD Working Papers: UNDERSTANDING SOCIAL IMPACT BONDS*. OECD, 2016.

Ojong, Nathanael. «Social Finance for Social Economy, Working Paper No. 67.» *International Labour Office*. 2015. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_545324.pdf.

Panican, Alexandru , και Håkan Johansson. *Combating Poverty in Local Welfare Systems (Work and Welfare in Europe)*. 1st. Palgrave Macmillan, 2016.

Pearce, John. *Social Economy: engaging as a third system? - International perspectives on economic solidarity*. Zed Books, 2009.

Peredo, A. M., και M. McLean. «Social Entrepreneurship: A critical review of the concept.» *Journal of World Business*, 2006: 56-65.

Princeton University. *Social Impact Bonds: A New Tool for Social Financing*. Public Policy and International Affairs Fellowship, PPIA Junior Summer Institute 2014, Princeton University, 2014.

Ranosz, R. «Analysis of bonds as an instrument for financing mining investments.» *Archives of Mining Sciences* 62, αρ. 2 (2017): 397-409.

Ridley-Duff, R., και M. Bull. *Understanding Social Enterprise - Theory and Practice*. London: Sage, 2016.

Roundy, P., H. Holzhauser, και Y. Dai. «Finance or philanthropy? Exploring the motivations and criteria of impact investors.» *Social Responsibility Journal*, 2017: 491-512.

Schinckus, Christophe. «The valuation of social impact bonds: An introductory perspective with the Peterborough SIB.» *Research in International Business and Finance* (Elsevier) 45 (2018): 1-6.

Sinclair, Stephen, Neil McHugh, και Michael J. Roy. «Social innovation, financialisation and commodification: a critique of social impact bonds.» *Journal of Economic Policy Reform*, 2019: 11-27.

Social Finance. «Peterborough social impact bond reduces reoffending by 8.4%; investors on course for payment in 2016.» 7 August 2014. <https://www.socialfinance.org.uk/sites/default/files/news/peterborough-first-cohort-results.pdf> (πρόσβαση 11 28, 2022).

Stake, R. *The art of case study research*. London: Sage, 1995.

Tajani, Francesco, Pierluigi Morano, Debora Anelli, και Carmelo Maria Torre. «A Model to Support the Investment Decisions Through Social Impact Bonds as Effective Financial Instruments for the Enhancement of Social Welfare Policies.» *Computational Science and Its Applications – ICCSA 2020*. Springer, 2020. 941–951.

Tan, Stefanie, και συν. *An evaluation of Social Impact Bonds in Health and Social Care: Interim Report*. PIRU Publication, 2015.

Tortorice, Daniel, David Bloom, Paige Kirby, και John Regan. *A Theory of Social Impact Bonds: NBER Working Paper No. 27527*. Cambridge: NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH, 2020.

Tzang, Shyh-Weir, Munkhzaya Usukhjargal, και Chun-Ping Chang. «Social Impact Bonds (SIBs): Introduction and Cases Review.» *Springer Nature Switzerland*, 2020: 717–726.

United States Government Accountability Office. «PAY FOR SUCCESS: Collaboration among Federal Agencies Would Be Helpful as Governments Explore New Financing Mechanisms.» September 2015. <https://www.gao.gov/assets/gao-15-646.pdf> (πρόσβαση 11 28, 2022).

Vecchi, Veronica, Francesca Casalini, Niccolò Cusumano, και Velia M. Leone. *Public Private Partnerships: Principles for Sustainable Contracts*. Palgrave Macmillan, 2021.

Warner, M. «Profiting from Public Value? The Case of Social Impact Bonds.» Στο *Creating Public Value in Practice – Advancing the Common Good in a Multi-Sector, Shared-Power, No-One-Wholly-in-Charge World*, του/της J. Bryson, B. Crosby και L. Bloomberg, 145-162. Routledge, 2015.

Werneck, Fred, και Tanja Havemann. «Social Impact Bonds: An Overview.» *Clarmondial*. 24 September 2013. <https://www.clarmondial.com/social-impact-bonds-an-overview/> (πρόσβαση 11 2022).

Wilson, Rob, και συν. «Theme: Futures in social investment? Learning from the emerging policy and practice of Social Impact Bonds (SIBs) Editorial: Whither Social Impact Bonds (SIBs): the future of social investment?» *Public Money & Management*, 2020: 179-182.

Woolcock, M. «Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework.» *Theory and Society*, 1998: 151-208.

Yin, R. *Case study research*. London: Sage, 1994.

Αδάμ, Σοφία, και Χρήστος Παπαθεοδώρου. *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικός Αποκλεισμός: Μια κριτική προσέγγιση*. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, 2010.

Γεώργιας, Κωνσταντίνος, και συν. *Κοινωνική Οικονομία: Θεωρία, εμπειρία και προοπτικές*. Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2013.

Μαγγόπουλος, Γιώργος. «Η μελέτη περίπτωσης ως ερευνητική στρατηγική στην αξιολόγηση προγραμμάτων: θεωρητικοί προβληματισμοί.» *ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ* ΙΣΤ, αρ. 64 (2014): 74-93.

Νασιούλας, Ι. «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική επιχειρηματικότητα.» Στο *Θέματα Κοινωνικής Οικονομίας*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας, 2016.

Πολάνυι, Καρλ. *Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ: Οι κοινωνικές και πολιτικές απαρχές του καιρού μας*. Θεσσαλονίκη: Νησίδες, 2007.

Σκαμνάκης, Χριστόφορος, και Αναστάσιος Χάρδας. «Κοινωνική πολιτική στο τοπικό επίπεδο, η υπο-κλιμάκωση της κοινωνικής προστασίας τα χρόνια της κρίσης.» 2017, 25-42.

Ψυχοπαίδης, Κοσμάς. *Μεταφορντισμός και κοινωνική μορφή: Μια μαρξιστική συζήτηση για το μεταφορντιστικό κράτος*. ΕΞΑΝΤΑΣ, 1994.